

nummer 2/1977

**Straf-
toematings-
factoren**

W

wetenschappelijk

O

onderzoek- en

D

documentatie

C

centrum

Justitiële verkenningen

Inhoud

- blz.
- 4 **Mr. J. J. van der Kaaden** Straftoemingsfactoren: de rechtsgelijkheid in de straftoemeting. *Een inleidend artikel.*
- 37 **Michael A. Shea** Een onderzoek naar het effect van de keuze van de telastlegging door de aanklager op het straftoemingsbeleid van rechters.
- 43 **William A. Hamilton en Charles R. Work** De rol van de officier van justitie in het strafrechtelijk systeem: het belang van het bewust stellen van prioriteiten.
- 47 **Jonathan Kraus** Het beslissingsproces bij de kinderrechter en het reclasseringsrapport.
- 52 **Thomas D. Unga en Larry R. Baas** Rolopvattingen van rechters in Ohio. _____
- 58
- 58
- 61
- 63
- 74
- 75
- 79
- 79
- 80
- 81
- 83
- 86

Straftoemetingsfactoren

3

Het streven naar gelijkheid in de straftoemeting is een onderwerp dat zich in de regelmatig terugkerende belangstelling van rechtsplegers, wetenschappelijk onderzoekers en publiek mag verheugen. Oorzaak van deze belangstelling is het bestaan van al of niet gerechtvaardigde verschillen in opgelegde straffen, zoals daarvan blijkt uit empirisch onderzoek of uit een incidentele strafzaak. In het inleidend artikel van dit themanummer, dat werd geschreven door mr. J. J. van der Kaaden, wordt binnen de context van het functioneren van het Openbaar Ministerie en de rechter ingegaan op de factoren, die voor deze verschillen verantwoordelijk zijn. In de slotbeschouwing ervan beziet de auteur op welke manieren het ideaal van de rechtsgelijkheid in de straftoemeting mogelijk beter nagestreefd kan worden.

Naast het inleidende artikel zijn van een viertal buitenlandse artikelen verkorte weergaven opgenomen. In de eerste plaats een verslag van een onderzoek door Shea, naar de invloed van de keuze van de telastlegging op de keuze van de strafsancie door de rechter. Verder wordt in een artikel van Hamilton en Work de rol van de officier van justitie in het strafrechtelijk systeem aan de orde gesteld. De twee laatste artikelen betreffen weer onderzoeken; in dat van Kraus wordt bezien, hoe het nemen van beslissingen door de kinderrechter in zijn werk gaat en welke rol de rapportage daarbij speelt. Unga en Baas tenslotte verrichtten een onderzoek naar de wijze waarop rechters hun rol definiëren.

Straftoemetingsfactoren, de rechtsgelijkheid in de strafmeting

door mr. J. J. van der Kaaden*

Inleiding

De laatste jaren staat de strafmeting opnieuw in de belangstelling. Eén van de aspecten van de strafmeting die hierbij het meest de aandacht trekt, is de rechtsgelijkheid. Bij de ruim 50.000 strafzaken waarin de rechter in Nederland jaarlijks een uitspraak doet, moet hij volgens één van de beginselen van het (straf) recht gelijke gevallen op een gelijke manier afdoen en ongelijke gevallen verschillend naar de mate van hun ongelijkheid.

4

Of in voldoende mate aan deze regel wordt voldaan, wordt door de betrokkenen verschillend beoordeeld. Eén incidentele strafzaak kan de gevoelens van rechtsongelijkheid hoog doen op-laaïen, terwijl ook de resultaten van een empirisch onderzoek het tekortschieten aan een gestelde gelijkheidsnorm kan aantonen. De onvrede met de ongelijkheid in de strafrechtspleging kan bestaan bij het publiek, bij de rechtsplegers zelf of bij de wetenschappelijke onderzoekers van het justitiële veld. De ongelijkheid komt steeds opnieuw in discussie doordat niet is aan te geven welke verschillen wel- en welke niet toelaatbaar zijn. In elk geval zal iedereen die het beginsel van de rechtsgelijkheid in de strafmeting erkent, een strafrechtspleging waarbij de zwaarte van de beslissing voor een zeer groot deel afhankelijk is van de persoon van de rechter of van de officier van justitie die toevallig de zaak behandelt, afkeuren.

*) De auteur is als onderzoeker werkzaam op de afdeling wetgeving van het WODC.

Binnen de grenzen van de wet heeft het Openbaar Ministerie op basis van het opportuniteitsbeginsel een zekere vrijheid om te vervolgen of niet; de rechter heeft met name ten aanzien van de op te leggen strafsoort, de modaliteit en de zwaarte van de straf de nodige speelruimte. Omtrent de wenselijke omvang van deze vrijheid wordt door de aanhangers van verschillende richtingen in het strafrecht verschillend gedacht. Sommigen menen, dat deze vrijheid alleen beknot moet worden voor de ernstige strafzaken waarbij de opgelegde straffen doorgaans een jaar gevangenisstraf of meer inhouden (hiervan komen er in ons land elk jaar zo'n 500 voor). Anderen vinden dat voor de gehele strafrechtspleging deze vrijheden beperkt moeten worden, terwijl weer anderen een

5

beperking voor bepaalde typen delicten als beste oplossing zien. In de geschiedenis zien wij in de straftoematingsvrijheid een duidelijke ontwikkeling. Van de rechter als de 'bouche de la loi' tot een rechtspraak in de vorm van een 'freies ermessen' hebben zich in de loop der tijden verschillende varianten voorgedaan. Min of meer parallel aan deze veranderingen in de autonomie van de rechtsprekende tegenover de wetgevende macht hebben zich verschillende rechtstheorieën ontwikkeld die bepaalde denkbeelden ten aanzien van de doeleinden van 'het rechtssysteem', de 'strafrechtspleging' en 'de straf' verwoorden. Uitgaande van de heersende rechtstheorie of strafrechtsleer is afwisselend meer of minder aandacht gegeven aan de rechtsgelijkheid, de individualisering of de doelmatigheid in de praktijk van de strafrechtspleging.

Daarnaast is men vooral de laatste jaren steeds meer naar de effecten van de straftoemeting gaan kijken. Deze effecten werden in steeds ruimere mate bekend uit de onderzoeken die hiernaar zijn en nog steeds worden verricht. Ten aanzien van het gebruik van deze onder-

zoekresultaten bij de straftoemeting in de praktijk bestaat nog weinig duidelijkheid. In het ene land (bijv. Duitsland) ontwikkelt zich een straftoematingsleer als een deelwetenschap van de rechtsgeleerdheid, in het andere land (bijv. Engeland, Nederland) blijft het bij een incidentele bijsturing van het functioneren van het strafrechtssysteem als geheel. Hieronder zullen wij eerst een beeld schetsen van de manier waarop de straftoemeting in de praktijk van de strafrechtspleging plaatsvindt. Vervolgens zullen wij in het kort ingaan op de rechtstheorieën en rechtsbeginselen die hierbij in de loop der tijden een rol hebben gespeeld. Daarna zullen in het kort de verschillen in de straftoemeting worden aangegeven, gevolgd door een uitgebreid overzicht van de factoren die op de straftoemeting van invloed zijn. In een slotbeschouwing wordt aangegeven in welke richtingen gedacht kan worden bij de harmonisering van de straftoemeting in Nederland.

I. De praktijk van de straftoemeting, de rol van het Openbaar Ministerie en de rechter

Bij de straftoemeting spelen twee van elkaar onafhankelijke instanties een rol, te weten het Openbaar Ministerie en de onafhankelijke rechter. Elke strafzaak wordt in Nederland aan de rechter voorgelegd door het Openbaar Ministerie. Alleen de overheid (i.c. het Openbaar Ministerie) is in Nederland bevoegd tot het vervolgen van strafbare feiten. In Engeland kan de burger, als de overheid het niet doet, zelf een vervolging beginnen, en in Frankrijk kan het slachtoffer van een delict de vervolging op gang brengen. Het Openbaar Ministerie is in ons land niet wettelijk verplicht, zoals in Duitsland het geval is, elke strafzaak te vervolgen. Het kan om verschillende redenen van vervolging afzien. Deze redenen vloeien voort uit het opportuniteitsbeginsel dat hier te lande geldt. Ze kunnen zowel gelegen zijn in de aard

van het delict als in de persoon van de dader. Door de rechtsgeleerden worden de sepotgronden naar omvang en inhoud verschillend geformuleerd. Binnen het Openbaar Ministerie varieert men in de houding tegenover het sepot. De ene officier zoekt gegronde redenen om te vervolgen, de andere officier om te seponeren (23). In het totaal wordt jaarlijks zo'n 20% van de zaken die bij de rechtbank worden behandeld, geseponeerd. Daarmee is wel duidelijk, dat met een gelijke toepassing van het opportuniteitsbeginsel de rechtsgelijkheid in de straftoemeting voor een belangrijk deel wordt bevorderd.

Bij de zaken die het Openbaar Ministerie vervolgt vordert het een straf, d.w.z. dat het bij elke strafzaak een beslissing neemt in de volgende vraagpunten: hoe moet de tenlastelegging luiden, welke strafsoort is passend, hoe moet deze tenuitvoer worden gelegd (onvoorwaardelijk of geheel of ten dele voorwaardelijk) en wat moet de zwaarte van de straf zijn? De rechter hoort de strafeis van het Openbaar Ministerie en de verdediging van de verdachte, en vormt zich dan eveneens over bovenstaande punten een oordeel. Bij een afwijkende mening ten aanzien van de tenlastelegging komt hij aan de straftoemeting niet toe, hetzelfde is het geval wanneer aan andere strafrechtstechnische vereisten niet is voldaan. Wanneer hierover geen verschil van mening bestaat, kan hij met zijn straftoemeting zowel een andere strafvorm als een andere modaliteit of zwaarte kiezen. Zijn beslissing kan lichter of zwaarder zijn dan de strafvordering van het Openbaar Ministerie.

Hoezeer het Openbaar Ministerie ook intern naar eenheid zou willen streven, het blijft de onafhankelijke rechter die de uiteindelijke beslissing neemt. Toch kan het Openbaar Ministerie in de strafrechtspleging als geheel een belangrijke invloed op de rechtsgelijkheid uitoefenen. De rechter houdt bij haar straftoemeting mede rekening met de eis van het Open-

baar Ministerie. Omgekeerd zal van de straftoemeting door de rechter ook een zekere invloed op de strafvordering door het Openbaar Ministerie uitgaan. In dit samenspel speelt ook de voorlichtings-rapportage een rol. Uit onderzoek is gebleken, dat in veel gevallen het advies in het rapport door de rechter wordt overgenomen¹.

Zowel ten aanzien van de vervolgingsvrijheid van het Openbaar Ministerie als ten aanzien van de ongebondenheid van de rechterlijke straftoemeting laten zich stemmen horen die hieraan beperkingen willen verbinden. Tegen de vervolgingsvrijheid vinden we de pleiters voor een wetswijziging of wetsinterpretatie in de richting van een legaliteitsbeginsel volgens welke ieder delict vervolgd moet worden.

8

De vrijheid van de rechter om bij zijn beslissing geen rekening te houden met de strafeis van het Openbaar Ministerie wordt onder andere ter discussie gesteld in een voorstel om de rechter niet toe te laten, in zijn vonnis boven de eis van het Openbaar Ministerie uit te gaan. Hiertegenover staat de mening dat de onafhankelijkheid van de rechter op die manier in het gedrang komt. In de Verenigde Staten heeft men in bepaalde gevallen de keuzevrijheid van de rechter beperkt door wettelijk de sanctiemogelijkheden te beperken.

Met deze voorstellen wordt naar een grote rechtsgelijkheid gestreefd. Hierbij moet erop gewezen worden, dat ook al streeft men naar een zekere rechtsgelijkheid in het totaal aan strafvonnissen, daarmee nog niet gezegd is dat het begrip rechtsgelijkheid voor alle instanties die bij het strafproces betrokken zijn, hetzelfde betekent (26). Dit brengt met zich mee, dat voor het Openbaar Ministerie andere middelen tot bevordering van die rechtsgelijkheid wenselijk kunnen zijn dan voor de rechter. Het doel van het strafproces waarbinnen het Openbaar Ministerie, de rechter en de

verdachte elkaar ontmoeten kan zich verzetten tegen een al te eenzijdig streven naar rechtsgelijkheid.

II. De strafrechtstheorieën en rechtsbeginselen die bij de strafrechtspleging als uitgangspunt dienen

Zolang er recht gesproken wordt heeft men geprobeerd de uitgangspunten die hierbij zouden moeten gelden, onder woorden te brengen. Samenhangend met een algemeen mens- en maatschappijbeeld, al of niet passend in een bepaalde tijdgeest, zijn in de loop der tijden verschillende strafrechtstheorieën geformuleerd. In deze theorieën herkent men verschillende schakeringen van twee uiteenlopende doelstellingen. Enerzijds wordt het strafrecht gezien als instrument om een natuurlijk evenwicht te herstellen in de samenleving (oog om oog, tand om tand). Anderzijds wordt het strafrecht beschouwd als instrument om bepaalde gedragsvormen in de samenleving te bevorderen of beperken.

In wat men wel de verenigingstheorieën noemt, worden beide doelstellingen in zekere mate naast elkaar nagestreefd. Op de vraag welke strafrechtstheorie de strafdoel dient te volgen is nergens het antwoord te vinden. Noch de wet, noch de doctrine, noch de jurisprudentie geven hiervoor een richtlijn. Wel is het zo, dat er in de doctrine een zekere concretisering van de algemene strafrechtstheorieën wordt gegeven. Met het formuleren van strafdoelen wordt meer inhoud gegeven aan de abstracte theorieën. Bij de door ons als eerste genoemde theorie (het oog om oog, tand om tand) wordt de vergelding als strafdoel genoemd. Het strafrecht voegt leed toe aan de dader omdat hij fout heeft gehandeld. Men heeft in de loop der tijd dezelfde gedachte op verschillende manieren uitgevoerd, waarbij men zich soms op wereldlijke, soms op godsdienstige overwegingen heeft beroepen. Bij dit strafdoel ligt het doel van de

straf dus in de straf zelf. Men straft om leed toe te voegen. Hierbij is wel aangevoerd, dat een evenwicht moet worden hersteld. Met de straf moet een deuk uit de samenleving worden weggewerkt of een pré bij de dader worden opgeheven. Hier diametraal tegenover staan de strafdoelen die de concretisering zijn van de doelmatigheidstheorieën. Deze theorieën die men ook wel rationele straftoemetingstheorieën noemt, zijn uitgewerkt in de vorm van strafdoelen waarin beoogd wordt gedrag van mensen te veranderen. Aanvankelijk werden hier voornamelijk de generale preventie — ‘het voorkomen dat anderen dan de dader strafbare feiten plegen’ — en de speciale preventie — ‘het voorkomen dat de dader opnieuw een strafbaar feit pleegt’ — genoemd. In de loop der tijd zijn hieraan nog andere strafdoelen toegevoegd zoals: conflictoplossing en normhandhaving. Door nuancering zijn verschillende strafdoelen nog verder uitgewerkt, bijvoorbeeld de speciale preventie in de vorm van afschrikking of resocialisering. Hierbij wordt in het eerste geval meer aan negatieve prikkels gedacht, terwijl in het tweede geval d.m.v. positieve prikkels de dader ertoe wordt gebracht de norm te accepteren. Bij de verenigingstheorieën zien we dus dat de vergelijking steeds meer als een grondslag of bovengrens bij de straftoemeting wordt gezien, die dan gekoppeld wordt aan één of meer strafdoelen.

Wat is nu de betekenis van de genoemde strafrechtstheorieën en strafdoelen voor de praktijk van de straftoemeting? Zoals wij hebben gezien is het voornamelijk de doctrine waarin de discussie rond de strafrechtstheorieën en strafdoelen plaatsvindt. In de concrete straftoemeting wordt niet altijd in het requisitoir of in de motivering van het vonnis aangegeven welke strafdoelen bij de beslissing een rol spelen. Als gevolg van de verschillende onderzoeken die naar de effecten van de straf zijn

gedaan en door de subtiële (wijsgerige) verschillen in de achterliggende strafrechtstheorieën, hebben de concrete strafdoelen in de praktijk van de straftoemeting ook geen eenduidige betekenis. Het is gebleken (20) dat in de praktijk, welke straftoemetingstheorie rechter en Openbaar Ministerie ook huldigen, reeds een grote mate van stilzwijgende overeenstemming bestaat over de in de rechtspleging te volgen gedragslijn. In dat verband wordt van de strafrechtstheorieën wel gezegd, dat zij in de praktijk van de straftoemeting niet meer dan rationalisaties zijn van de op voorhand vaststaande beslissing (25). In welk licht moet nu het beginsel van de rechtsgelijkheid in de straftoemeting worden gezien?

11

De strafrechtstheorieën zoals zij hierboven zijn geïntroduceerd gaan allemaal in meer of mindere mate uit van een zekere rechtsgelijkheid als eis in de strafrechtspleging. Het is wel voorstelbaar, dat in de verschillende theorieën de rechtsgelijkheid in de straftoemeting een verschillend accent krijgt. Vanuit de gedachte dat straf rechtvaardig moet worden toegemeten, plaatst de straftoemeter zich in het spanningsveld tussen de rechtsgelijkheid en de individualisering van de beslissing. Men stelt aan het strafrecht de eis, dat gelijke zaken op een gelijke manier moeten worden afgedaan en de ongelijke gevallen verschillend naar de mate van hun ongelijkheid. Met deze ongelijkheid zal vooral in de rationele doelmatigheidstheorieën rekening worden gehouden. Wanneer men immers met de straf het gedrag van de dader of anderen dan de dader wil gaan beïnvloeden, zal men de straf op die dader (en zijn gedrag) moeten afstemmen. Wanneer men veel belang hecht aan die doelmatige individualisering van de straf met het oog op de gedragsverandering, kan het gebeuren dat de rechtsgelijkheid een minder belangrijke plaats in de straftoemeting krijgt toebedeeld. Bovendien kan een te

grote nadruk op de doelmatigheid van de straf voor de individuele dader tot onrechtvaardigheid leiden, wanneer hierdoor de straf een ontoelaatbare omvang zou krijgen. Een (effectieve) twee jaar durende intramurale therapie voor een fietsendief zou een absurde vrijheidsberoving zijn. Daarnaast bestaat de vrees bij sommigen, dat van een te groot stempel op het rechtsgelijkheid-beginsel een verstarrende werking op de strafrechtsontwikkeling zou kunnen uitgaan. Bijvoorbeeld ten aanzien van de strafwaardigheid van bepaalde delicten kan een dergelijke accentuering deze ontwikkeling belemmeren.

12

Voor de één vormen deze bezwaren een reden om aan het probleem van de rechtsgelijkheid geen hoge prioriteit te geven, terwijl de ander de rechtsgelijkheid toch als een van de kernen van de strafrechtspleging ziet en er een belangrijke plaats aan toekent. Niemand wil echter dat de toemeting van de straf door louter willekeurige, irrelevante factoren wordt bepaald, zodanig dat uiteindelijk onbegrijpelijke verschillen in de beslissingen het resultaat zijn.

Zoals gezegd vormen de strafrechtstheorieën, de strafdoelen en rechtsbeginselen een structuur tegen de achtergrond waarvan dagelijks straf wordt toegemeten. Dat hiervan in de praktijk van de straftoemeting weinig duidelijk herkenbaar is, hebben wij hierboven al vastgesteld. Welke factoren in de praktijk van de straftoemeting wel een rol spelen zal, nadat hieronder een overzicht van de verschillen in de beslissingen is gegeven, uitgebreid worden besproken.

III. De verschillen in de straftoemeting
Hiervoor is in het kort aangegeven welke beginselen en doeleinden bij de straftoemeting in theorie een rol kunnen of zouden behoren te spelen. Eén van deze beginselen betref de rechtsgelijkheid. De vraag die we in dit hoofdstuk aan de orde willen stellen is: Hoe staat het met

de rechtsgelijkheid in de praktijk van de straftoemeting?

In verschillende onderzoeken zijn aanzienlijke verschillen in de straftoemetingsbeslissingen aangetoond. Uit een onderzoek (32) naar de verschillen tussen de vonnissen opgelegd voor winkeldiefstal in Chicago blijkt, dat het percentage veroordeelde vrouwen varieerde van 5 tot 20% en het percentage opgelegde gevangenisstraf van 3 tot 31%. In naar hun aard vergelijkbare gevallen veroordeelt de ene straftoemeter aanzienlijk vaker een vrouwelijke verdachte en legt meer gevangenisstraffen op dan de andere straftoemeter.

Uit een ander onderzoek uit de Verenigde Staten (9) blijkt dat zelfs wanneer de ernst van het delict constant wordt gehouden, er significante verschillen bestaan tussen de zwaarte van de opgelegde sancties. Deze verschillen bestaan niet alleen tussen de individuele rechters, maar ook tussen de rechtbanken. In Nederland is een onderzoek gedaan naar de verschillen in de straftoemeting bij havendiefstallen en daarmee vergelijkbare delicten (13). Hierbij bleek dat in 66% van de havendiefstallen een onvoorwaardelijke gevangenisstraf werd opgelegd, terwijl dit bij de andere vergelijkbare diefstallen gemiddeld maar 25% was.

Bij alle hiervoor genoemde onderzoeken gaat het om verschillende delicten die in meer of mindere mate vergelijkbaar zijn en al of niet door dezelfde straftoemeter worden beoordeeld. Er kan hierbij over verschillen in de straftoemeting worden gesproken omdat over een voldoende groot aantal vergelijkbare delicten de kans, dat de verschillen zijn te herleiden tot essentiële verschillen in de delicten, sterk wordt verkleind. Dat er sprake is van verschillen in de beslissingen van de straftoemeters blijkt nog duidelijker uit de onderzoeken waarbij eenzelfde strafzaak door verschillende straftoemeters wordt beoordeeld.

In het onderzoek van Opp en Peuckert

in Duitsland (28) is in dezelfde twee denkbeeldige strafzaken (in verschillende variaties) door 302 rechters straf toegemeten. Het ene delict betrof een diefstal, het andere een doodslag. Bij het eerste delict schommelden de opgelegde straffen tussen de 50 mark boete en 6 maanden gevangenisstraf onvoorwaardelijk. In het tweede geval werd zowel een straf van 6 maanden als van 5 jaren onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd. In Nederland is door Enschedé in een straftoemetingspracticum een vergelijkbaar onderzoek gedaan (5). Een grote groep juristen nam hieraan deel. Hieronder bevonden zich rechters, leden van het OM, griffiers en RAIO's. De deelnemers moesten straf toemeten in een vermogensdelict met 9 variaties. Deze variaties bestonden hierin, dat afwisselend het type dader, het gestolen bedrag e.d. veranderde. Ook bij dit onderzoek bleken de verschillen in de straftoemeting aanzienlijk. Bij één van de variaties werd door 6 deelnemers een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd, door 25 deelnemers werd een onvoorwaardelijke met een voorwaardelijke gevangenisstraf gecombineerd, en door 27 deelnemers werd alleen maar een geldboete opgelegd. De zwaarte van onvoorwaardelijk opgelegde gevangenisstraf varieerde van 8 dagen tot 3 maanden. Ook de grootte van de geldboete varieerde sterk. Bij een ander onderzoek in Nederland waarbij officieren van justitie uit één ressort (30) een tweetal roofovervallen moesten beoordelen kwamen ook aanzienlijke verschillen aan het licht (20). Zo werd, waar de eerste strafzaak toch door de helft van de deelnemers werd geseponeerd, ook een eis van 12 maanden gevangenisstraf met onvoorwaardelijke TBR geregistreerd. In de tweede strafzaak kwam naast een beslissing van 5 maanden onvoorwaardelijke gevangenisstraf ook een eis van 2 en een half jaar onvoorwaardelijke gevangenisstraf voor. Zoals

zal blijken, is er tussen de verschillende onderzoekers over de aard van de samenhang tussen de factoren die bij de straftoemeting een rol spelen en de straftoemetingsbeslissing weinig overeenstemming. Bij sommige onderzoeken blijken bepaalde factoren op de beslissing van invloed, die bij andere onderzoeken geen samenhang met de beslissing vertonen.

Vast staat, dat er verschillen in de straftoemeting zijn. Men kan niet aangeven hoe onrechtvaardig deze verschillen zijn; wel kan men concluderen dat bepaalde verschillen ontoelaatbaar zijn. Om deze verschillen te beperken moet men weten welke factoren bij de straftoemetingsbeslissing van invloed zijn. In het volgende hoofdstuk laten wij verschillende factoren de revue passeren.

15

IV. De factoren die bij de straftoemeting een rol spelen

Zoals wij hebben gezien, kan er bij de straftoemeting gesproken worden van een brede kloof tussen de theorie en de praktijk. De verschillen in straftoemeting zijn aanzienlijk. De theorieën en de in de straftoemetingsleer geformuleerde doeleinden geven aan de straftoemeter weinig houvast bij zijn praktische beslissingen. Wat bij deze beslissingen in de praktijk van de straftoemeting wel een rol speelt is vooral de laatste jaren vele malen op verschillende manieren onderzocht. Van vrijwel alle onderzoeken kunnen de factoren, waarvan de invloed op de straftoemeting wordt aangetoond, in vier groepen worden ondergebracht. Op de straftoemetingsbeslissing zijn dan de volgende groepen factoren van invloed: verschillende aspecten van de daad (a), sommige kenmerken van de dader (b), verschillende factoren die samenhangen met de straftoemetingsprocedure, de organisatie van de straftoemeting (c), en sommige kenmerken van de straftoemeter (d). Met de bestudering van

deze factoren tracht men een beeld te krijgen van de manier waarop de straftoemingsbeslissing in werkelijkheid tot stand komt. Bij de onderzoeken worden verschillende methoden gevolgd. Soms wordt door middel van een dossierstudie nagegaan of er een verband bestaat tussen de kenmerken van een strafzaak en de gevorderde en/of uitgesproken sanctie. De ene keer vergelijkt men hierbij de beslissingen in verschillende strafzaken van één officier van justitie of rechter, de andere keer worden vergelijkbare strafzaken van verschillende officieren of rechters vergeleken. Een andere mogelijkheid om de factoren die bij de straftoemeting een rol spelen te onderzoeken is de besluitvorming in een strafzaak direct te volgen en te analyseren. Ook hierbij kan men zowel het beslissingspatroon van één straftoemeter in verschillende strafzaken analyseren als het beslissingsproces van verschillende straftoemeters in dezelfde of een vergelijkbare zaak. De straftoemeters kunnen voor dit doel zowel in echte als in fictieve zaken een beslissing nemen. Bij de bestudering van de beslissingsfactoren wordt vaak niet alleen gekeken naar hun afzonderlijke invloed op de toegemeten straf, maar ook naar hun onderlinge samenhang. Het kan immers gebeuren, dat bepaalde aspecten van de daad (het delict) alleen voor de beslissing van belang zijn, wanneer zij gezamenlijk en tegelijkertijd voorkomen. Daarbij kan de mate waarin zij op de beslissing van invloed zijn nog afhankelijk zijn van het type dader of straftoemeter. Om nu een antwoord te vinden op de vraag waarom sommige aspecten of kenmerken wel en andere niet op de beslissing van invloed zijn wordt bij een enkel onderzoek ook van deze factoren zelf nagegaan wat aan hun werking op de beslissing bijdraagt. Hieronder zullen wij achtereenvolgens de vier onderscheiden groepen factoren bespreken.

a. Factoren die samenhangen met de aard van het delict

Elke daad wordt door de straftoemeter beoordeeld binnen het kader van de wet. Elk delict wordt, voordat men aan de echte straftoemeting toekomt, herleid tot een delictomschrijving die in de wet is opgenomen. Het zal duidelijk zijn, dat bij de beslissing om te vervolgen of niet, deze beoordeling van het delict van essentieel belang is. Bij een onderzoek in ons land bleek dan ook dat de mate waarin het bewijs aanwezig was dat het tenlaste gelegde feit had plaatsgevonden en binnen de delictomschrijving viel, van invloed was op de beslissing om al of niet te vervolgen (8). Wanneer het bewijs door de officier van justitie niet aanwezig wordt geacht, beslist hij tot een (technisch) sepot. Als de officier van justitie tot vervolging beslist, speelt eveneens de aard van het delict en daarmee de vorm van de tenlastelegging een rol. Aan de delictomschrijving heeft de wetgever een strafmaximum verbonden, waaraan de straftoemeter gebonden is. Binnen de grenzen van het algemeen in ons land geldende strafminimum en het specifieke in de wet aangegeven maximum is de straftoemeter vrij, zijn sanctie te vormen. Omdat de verschillende artikelen in het wetboek verschillende strafmaxima aangeven, kan de manier waarop het delict ten laste wordt gelegd van invloed zijn op de beslissing. Uit een onderzoek in Engeland naar dit verband is gebleken, dat de door de officier van justitie gekozen delictomschrijving de strafkeuze van de rechter beïnvloedt (31).

Er zijn aanwijzingen, dat de straftoemeter bij zijn beslissingen in strafzaken de delicten tot op zekere hoogte groepeerd. Dat wil zeggen hij verdeelt de delicten naar hun aard in verschillende typen. Voor deze onderscheiden typen hanteert hij verschillende regels bij zijn straftoemeting. Het ene type krijgt meer aandacht dan het andere, bij het ene is

een voorlichtingsrapport gebruikelijk, bij het andere uitzondering. Zo is bij een Amerikaans onderzoek gebleken, dat bepaalde typen delicten in het ene gebied (subcultuur) hard aangepakt werden, terwijl zij in het andere district niet of minder streng vervolgd werden.

De vermogensdelicten werden in de provincie zwaarder bestraft dan in New York (6). Het is voorstelbaar dat hierbij niet alleen de subculturele normen een rol spelen, maar dat ook de caseload van de straftoemeters van invloed kan zijn. Bij de typering van de delicten blijkt de ernstwaardering een grote rol te spelen. Deze ernst is echter ook direct van invloed op de straftoemeting. Uit een onderzoek in ons land naar de straftoemeting bij vermogensdelicten is gebleken dat de kans op vervolging inzake diefstal toeneemt met de waarde van het gestolene (19). In weer een ander onderzoek (27) wordt gevonden, dat voor alle vermogensdelicten geldt dat de omvang van de toegebrachte schade een belangrijke factor bij de straftoemeting vormt. De verschillen in ernst blijken voor een deel verantwoordelijk voor de verschillen in de zwaarte van de straf. Het blijkt dat bijvoorbeeld bankroof strenger wordt gestraft dan andere vergelijkbare vermogensdelicten (35). Het is mogelijk dat de agressieve kant van dit vermogensdelict het ernstiger maakt, waardoor er strenger gestraft wordt. Ook bleek bij fiscale en daarmee vergelijkbare commune delicten (bijv. belastingontduiking en verduistering) de toegebrachte schade een belangrijke factor bij de straftoemeting te zijn.

In Nederland is bij het rijden onder invloed de zwaarte van de straf o.a. gekoppeld aan de mate van dronkenschap. Opvallend is hierbij dat uit een onderzoek (8) niet is gebleken dat de bij een ongeval veroorzaakte schade van invloed op de straftoemeting is. Ook bij zuiver agressieve delicten, zoals mis-

handeling e.d., blijkt de ernst van belang voor de zwaarte van de straf. Uit een onderzoek naar de straftoemeting door de rechtbank te Philadelphia (9) is gebleken dat de ernst van het lichamenlijk letsel bij agressieve delicten in hoge mate van invloed is op de zwaarte van de straf. Daarbij bleek eveneens dat een nauw persoonlijk contact tussen de dader en het slachtoffer bij een dergelijk delict tot een zwaardere straf leidt. Uit een ander onderzoek, in Engeland (15), bleek dat vooral de perceptie van de ernst een belangrijke factor in de straftoemeting vormt. Wat van invloed is op deze perceptie is daarbij niet komen vast te staan. De invloed die van de aard van het delict kan uitgaan op de straftoemeting, hangt dus samen met de mate waarin het delict bewijsbaar is, de vorm waarin het delict ten laste wordt gelegd; het type waartoe het delict wordt gerekend en de ernst van het delict. Met name deze laatste factor blijkt op de straftoemeting grote invloed te hebben.

b. Factoren die samenhangen met de kenmerken van de dader

Eén van de kenmerken waarop men de daders al heel gemakkelijk kan onderscheiden is het geslacht. Worden vrouwen strafrechtelijk anders behandeld dan mannen? Uit onderzoek in Nederland blijkt, dat vrouwen in het algemeen minder snel vervolgd worden dan mannen (7). Voor het delict rijden onder invloed laat het onderzoek van Franken dit heel duidelijk zien. Ook bij een onderzoek naar de straftoemeting in een aantal vermogensdelicten kwam naar voren dat vrouwen lichter worden gestraft. Hiertegenover staan de resultaten van een Amerikaans (9) en een Nederlands onderzoek (36) waarbij het geslacht van de dader niet als een in alle gevallen belangrijke factor bij de straftoemeting naar voren kwam.

De leeftijd van de dader bleek bij een onderzoek van Jongman en Smale (19) in bepaalde gevallen een belangrijke rol te spelen. Dit gold vooral voor de sepotbeslissing, bij mannelijke daders tot 26 jaar. Bij de vorm en zwaarte van de gevorderde of opgelegde straf bleek de leeftijd eveneens een rol te spelen (2). Uit een ander onderzoek bleek echter dat de invloed van de leeftijd van de dader op de toegemeten straf niet meer aan te tonen was wanneer de wettelijk relevante factoren constant werden gehouden. Bij weer andere onderzoeken kwam de factor leeftijd helemaal niet als invloedrijk naar voren. Met name in Amerikaanse onderzoeken is de invloed van het ras van de dader op de straf-toemeting nagegaan. Een algemene steeds terugkerende relatie tussen ras en straftoemeting werd niet gevonden. In sommige specifieke gevallen was een samenhang aantoonbaar. Uit één onderzoek (10) komt bijvoorbeeld naar voren, dat het ras van de dader een belangrijke rol speelt bij doodstrafzaken voorzover die in de zuidelijke staten plaatsvinden en waarbij dader en slachtoffer van een verschillend ras zijn.

Door enkele onderzoekers (2) is er wel op gewezen, dat de invloed van het ras van de dader op de straftoemeting wellicht kan worden gemaskeerd door complexe relaties van de factor ras met andere factoren. Bij één onderzoek (10) bleek bijvoorbeeld de relatie tussen het ras van de dader en de toegemeten straf te verlopen via het strafblad. Niet-blanke daders hadden doorgaans een langer strafblad, waardoor zij dan uiteindelijk in veel gevallen ook zwaarder gestraft werden. Ook bij de invloed op de straf-toemeting die uitgaat van de recidive van de dader vinden wij geen éénvormig beeld. Bij één Nederlands onderzoek (18) wordt slechts een samenhang aangetoond tussen de recidive en de vervolgingsbeslissing bij een bepaalde categorie vrouwelijke daders.

Uit ander onderzoek (33, 36) blijkt in geval van het delict rijden onder invloed (art. 26 WVV) een samenhang tussen met name de specifieke recidive en de zwaarte van de straf te bestaan. In weer een ander onderzoek (8), waarbij het om het vervolgingsbeleid ging, wordt deze samenhang niet vastgesteld. In Engeland bleek dat de recidive van de dader wel een factor vormde bij de keuze tussen gevangenisstraf of een andere sanctie, maar niet van invloed was op de zwaarte van de sanctie. Bij sommige onderzoeken naar de invloed van de recidive op de straftoemeting heeft men het begrip recidive verder uiteen gelegd. Zo blijkt dan dat het aantal keren dat een dader in het verleden al voor een rechter is verschenen meer invloed heeft op de beslissing van de straftoemeter dan het aantal voorgaande aanklachten (21). Ook met betrekking tot de invloed van de sociale klasse van de dader op de straftoemetingsbeslissing bestaat verschil van mening. In Nederland is in sommige onderzoeken (16, 17, 18) een samenhang aangetoond. Wanneer de dader tot een lagere sociale klasse behoorde, werd hij eerder vervolgd. Met name het beroepsniveau en de hoogte van het inkomen van de dader bleken van invloed te zijn (2). Bij andere onderzoeken in Nederland, waar het niet alleen om de sepotbeslissing ging, was echter een samenhang tussen sociale klasse en toegemeten straf niet aan te tonen (22, 34, 36). Ook bij verschillende onderzoeken in het buitenland (2, 11) bleek, dat bij het constant houden van het type delict geen samenhang was op te merken. Een indirecte invloed kon in een ander onderzoek (10) worden vastgesteld. Hierbij bleek dat de invloed van de sociale klasse op de sanctie verliep via de zwaarte van de tenlastelegging. Het kan zijn dat de invloed van de sociale klasse op de straftoemeting misschien niet zozeer bij de uiteindelijke beslissing, maar vooral in de eerdere fasen van het

strafproces moet worden gezocht. Bij verschillende hiervoor genoemde onderzoeken zijn nog meer kenmerken van de dader incidenteel van invloed op de straftoemeting gebleken. Zo zijn bijvoorbeeld de woon- en werksituatie, de aard van het ouderlijk gezin, de huiselijke problemen, het drankgebruik e.d. voor de straftoemetingsbeslissing in bepaalde delicten aantoonbaar van belang. Toch zijn bij de meeste onderzoeken de vele detailkenmerken van de dader samen te nemen in de hierboven uitgewerkte straftoemetingsfactoren. Op grond van deze onderzoekresultaten kunnen wij over de invloed van deze factoren op de straftoemeting geen algemene uitspraak doen. Voor het geslacht van de dader, voor zijn leeftijd, zijn ras, zijn recidive en zijn sociale klasse kan niet in het algemeen een duidelijke samenhang met de straftoemetingsbeslissing worden vastgesteld, waarover alle onderzoekers op dit terrein het eens zijn. Wel blijken opmerkelijke verbanden aantoonbaar voor bepaalde factoren in bepaalde typen delicten. Daarbij hebben verschillende onderzoeken aangetoond, dat sommige kenmerken van de dader tezamen of naast elkaar een bepaalde invloed op de straftoemetingsbeslissing kunnen hebben. De recidive kan bijvoorbeeld juist tegen de achtergrond van de leeftijd van de dader een belangrijk gegeven voor de straftoemeting zijn. Ook deze informatie draagt bij aan de inzichtvorming in de straftoemeting.

c. Factoren die samenhangen met de straftoemetingsprocedure

Het is voorstelbaar, dat de manier waarop de straftoemeting wordt georganiseerd, van invloed is op de beslissing. Hoeveel tijd kan elke straffoemeter aan een strafzaak besteden? Wie selecteert zijn zaken? Hoe groot is zijn beslissingsbevoegdheid? Wie geven hem advies en wie vragen hem naar zijn mening? Deze en nog andere procedure-

aspecten zijn in verschillende straf-toemetingsonderzoeken bestudeerd. Uit twee Nederlandse onderzoeken (8, 22) is duidelijk geworden dat het tijdsverloop tussen het plaatsvinden van het delict en de berechting op de beslissing van invloed is. Naarmate het tijdsverloop langer was, bleek de straf minder zwaar uit te vallen.

Een andere procedure-aangelegenheid vormt het voorlichtingsrapport over de dader, dat zowel door de officier van justitie als door de rechter kan worden aangevraagd. Uit het Groningse onderzoek naar het effect van de voorlichtingsrapportage (1) blijkt een verband tussen het advies en het vonnis. Ook bij het hierboven genoemde onderzoek naar de straftoemeting in verduisteringsdelicten (22) bleek dat van het rapport een duidelijke invloed op de beslissing uitging. Uit het eerder genoemde onderzoek (36) naar de straftoemeting bij het delict rijden onder invloed, kwam zo'n verband echter niet duidelijk naar voren.

Zoals we in de inleiding al hebben aangegeven, treden in de straftoemetingsprocedure twee van elkaar onafhankelijke instellingen op. Het Openbaar Ministerie vordert een sanctie, de rechter vonnist. Aan de invloed van de eis van de officier van justitie op de beslissing van de rechter is in verschillende onderzoeken (22, 31, 36) aandacht besteed. In alle gevallen bleken de eis van de officier en het vonnis van de rechter dicht bij elkaar te liggen. Het is hier de vraag, wie de ander beïnvloedt. Om zonder meer de conclusie te trekken, dat er uitsluitend van éénrichtingsverkeer kan worden gesproken, is onjuist. Een andere belangrijke factor bij de straftoemeting bleek de work-load van de straftoemeter (14).

Het is voorstelbaar, dat veel strafzaken een snelle afwikkeling vereisen. Een grotere work-load bleek in samenhang met andere factoren aan een meer punitieve straftoemeting bij te dragen. Verder spelen de eventueel ondergane preven-

tieve hechtenis en het gerechtelijk vooronderzoek een rol bij de straf-toemeting (22). Beide blijken samen te hangen met een zwaardere straf. Er kan geen invloed op de straftoematingsbeslissing worden aangetoond van de aan- of afwezigheid van de dader ter terechtzitting. Ook voor deze procedurefactoren geldt weer, dat maar weinig algemene (opzienbarende) uitspraken kunnen worden gedaan. Dat de eis van de officier van justitie mede van invloed lijkt te zijn op de beslissing van de onafhankelijke rechter, is in elk geval een belangrijke conclusie. Vooral voor de vraag, hoe in de straftoemeting meer eenheid kan worden gebracht, is dit onderzoekresultaat van groot belang.

24

d. Factoren die samenhangen met de persoon van de straftoemeter

Hierboven hebben wij een overzicht gegeven van de invloed die uitgaat van de verschillende daad-, dader- en procedure-aspecten op de beslissingen van de straftoemeter. In deze laatste paragraaf van dit hoofdstuk willen wij iets van de samenhang tussen verschillende kenmerken van de straftoemeter zelf en de aard van zijn beslissingen laten zien.

Bij verschillende onderzoeken is op basis van enkele eigenschappen van de straftoemeters een typering van hun persoonlijkheid gemaakt. Uit één onderzoek (28) bleek daarbij, dat autoritaire rechters vrouwen milder straffen.

Een ander onderzoek naar de straf-toemeting in verkeersdelicten bracht aan het licht dat de extraversie van de straftoemeter bij bepaalde delicten met de toegemeten straf samenhangt. Het zal duidelijk zijn, dat aan de typering van de straftoemeters een bepaalde theoretische visie op de persoonlijkheid ten grondslag ligt.

Een variabele die veel directer is te achterhalen is de afkomst van de straftoemeter. Uit een Amerikaans onder-

zoek (24) kwam naar voren dat een al- of niet Britse afkomst van de rechter van invloed was op zijn straftoemeting. Duidelijk werd ook uit dit zelfde onderzoek, dat het vorige beroep van de rechter voor zijn straftoemeting van belang kan zijn. Rechters die zelf officier van justitie waren geweest straffen strenger dan de anderen. Een factor die ook met zijn straftoemeting in verband wordt gebracht is de godsdienst van de straftoemeter. In het zojuist genoemde Amerikaanse onderzoek en in een Duits onderzoek (28) is komen vast te staan, dat er enige samenhang tussen de godsdienst van de straftoemeter en zijn beslissing bestaat. Een kenmerk van de straftoemeter dat erg regelmatig bij de beoordeling van zijn straftoemeting wordt betrokken, is zijn politieke overtuiging. Bij dezelfde twee hierboven genoemde onderzoeken is geconstateerd dat er een zekere samenhang bestaat tussen politieke overtuiging en straftoemeting. Bij één van beide onderzoeken wordt geconcludeerd dat de invloed die hiervan uitgaat afhangt van de sociale klasse van de dader.

De opvattingen van de straftoemeter over de doeleinden van het strafrecht vormden eveneens een belangrijk element bij zijn beslissing. Het gaat hier om de doeleinden waar hij voor kiest los van de aard van de concrete strafzaken waarover hij moet beslissen.

Als factoren die op de keuze van het primaire doel van de straf van invloed zijn worden in het laatst genoemde onderzoek (28) o.a. het conservatisme, de autoritaire instelling en het religieus dogmatisme van de straftoemeter genoemd.

Met het verband dat hier gelegd wordt tussen de aard van de straftoemetingsbeslissing, de algemene keuze van het primaire doel van de straf en verschillende persoonlijkheidskenmerken, is in dit onderzoek geprobeerd een completer beeld te krijgen van de samenhang der

factoren die op de beslissing van invloed zijn. Een vergelijkbare oplossing zoekt Hogarth in zijn onderzoek (14). Zijn uitgangspunt is, het hele straftoemingsproces en de factoren die daarbij een rol spelen te bekijken zoals de straf-toemeter deze zelf ziet. Hij gaat niet alleen na welke verschillende kenmerken van straftoemeters een samenhang met de uiteindelijke beslissing vertonen, maar zoekt vooral naar de samenhang die bestaat tussen deze kenmerken onderling en naar de manier waarop zij van invloed op de beslissing zijn. Uiteindelijk worden alle hiervoor genoemde daad-, dader- en procedure-aspecten door de straftoemeter bewust of onbewust gewaardeerd en verwerkt tot een beslissing. Centraal in dit onderzoek staan dan ook de attitudes van de straftoemeters. Zonder dat men bij bepaalde gebeurtenissen is betrokken kan men er toch op een bepaalde manier tegenover staan. Men kan dingen afkeuren of goedkeuren, zonder dat hierom gevraagd is. De attitudes zorgen er bij de mens voor, dat niet steeds opnieuw vanuit het niets een oordeel over de dingen behoeft te worden gevormd. Zij liggen als het ware klaar om aan de beoordeling van de feiten bij te dragen. Het zijn waarderende categorieën door middel waarvan de straftoemeter zijn informatie selecteert en waardeert. In het onderzoek wordt nagegaan wat aan de vorming van deze attitudes bijdraagt. Hier keert een aantal hiervoor al genoemde straftoemingsfactoren terug, bijvoorbeeld de vorige werkkring en ervaring van de straftoemeter, de workload en de kenmerken van de gemeenschap waarin hij leeft. Al deze kenmerken hebben volgens Hogarth via de attitudes van de straftoemeter, invloed op zijn beslissingen. Deze en nog andere factoren dragen bij aan de vorming van zijn attitudes. De attitudes vertonen echter niet alleen een samenhang met zijn straftoemeting maar met zijn hele opstelling in het maatschappelijk leven.

De attitudes vervullen de functie van handhaving van het zelfbeeld dat ieder mens van zichzelf heeft. Geven de attitudes als het ware aan in welke richting de beslissing zal gaan, volgens Hogarth moeten bij de vorming van de uiteindelijke beslissing door de straftoemeter nog meer factoren een rol spelen. Een belangrijke factor hierbij is volgens hem het vermogen van de straftoemeter om mensen en objecten in de maatschappelijke orde op een complexe en gedifferentieerde manier te zien (cognitieve complexiteit). De attitudes predisponeren de straftoemeter tot een bepaalde beslissing; de werkelijke beslissing hangt echter gedeeltelijk af van de wijze waarop hij de situatie definieert en de informatie op een subtiel en complexe manier gebruikt. Door bij de beoordeling van de samenhang tussen de kenmerken van de straftoemeter en zijn beslissing niet alleen naar zijn straftoemeting te kijken maar ook naar zijn algemeen maatschappelijke instelling, wordt voorkomen dat de straftoemeting als een geïsoleerde bezigheid wordt beschouwd.

Vooral in dit laatste onderzoek is zo geprobeerd een beter beeld van de straftoemeting te krijgen, door de straftoemetingsbeslissingen te bestuderen tegen de achtergrond van wat men weet over meer algemeen menselijk beslissingsgedrag. De straftoemeters verschillen als mensen in hun maatschappijvisie en hun gedragsopvattingen en hierdoor verschillen zij ook in hun straftoemeting. Zij streven meer of minder bewust verschillende strafdoelen na en hebben een verschillend vertrouwen in de verschillende strafrechtstheorieën. De strafrechtstheoretische positie van de straftoemeter die samenhangt met zijn hele mens- en maatschappijbeeld maakt dat de straftoemeting geen neutrale activiteit is, maar nauw samenhangt met gevoelens en waarderingen.

V. Slotbeschouwing

Zoals we hebben gezien komt het beginsel van de rechtsgelijkheid in de straftoemeting in de praktijk nogal eens in het gedrang. Met de bovenstaande onderzoekresultaten is duidelijk aangegeven, dat bij een toenemende beleidsvorming in de straftoemeting inzicht in de werking van de straftoemetingsfactoren wenselijk is, om aan de ontoelaatbare verschillen paal en perk te kunnen stellen. Tevens is echter duidelijk geworden, dat van de min of meer traditionele onderzoeks-aanpak van de dossierstudies weinig meer te verwachten valt. Uit het voorgaande blijkt wel dat de resultaten daarvan elkaar gemakkelijk kunnen tegenspreken, bovendien zijn verschillende gebreken bij deze onderzoeken naar voren gekomen. In sommige onderzoeken worden onvoldoende factoren bekeken om een compleet beeld te kunnen bieden, anderen verbinden teveel conclusies aan de straftoemeting in fictieve strafzaken. Het belangrijkste tekort van de meeste onderzoeken is echter het gemis aan directe informatie. Met de bestudering van dossiers onderzoekt men in feite reeds geïnterpreteerde en geselecteerde delictsinformatie. Om een juist beeld van de straftoemeting te krijgen moet meer worden gedacht aan onderzoek zoals van Hogarth, waarbij de gegevens zo direct mogelijk worden verzameld. Bij zijn onderzoek is duidelijk geworden dat de persoon van de straftoemeter onder de straftoemetingsfactoren een centrale rol speelt. De eerder genoemde daad-, dader- en procedure-aspecten hebben uiteindelijk via hem hun invloed op de beslissing. Straftoemeten is geen neutrale activiteit, zoals we hebben gezien. De straftoemeter selecteert en waardeert. Hierdoor worden de in het tweede hoofdstuk genoemde strafrechtstheorieën en strafrechtbeginselen in de praktijk van de straftoemeting niet uniform uitgewerkt, hetgeen kan uitlopen op ontoelaatbare verschillen. Op

deze manier wordt het beginsel van de rechtgelijkheid geschaad. Nu kan men zich afvragen, of de rechtsgelijkheid in de straftoemeting zo belangrijk is (26). Welke factoren wel en welke niet van invloed op de straftoemeting mogen zijn is moeilijk aan te geven. Het zal echter door niemand worden aangevochten, dat de toegemeten straf niet door louter toevalligheden mag worden bepaald. Wat men nastreeft is niet alleen rechtsgelijkheid, maar ook een rechtvaardige strafrechtspleging, waar de rechtsgelijkheid een onderdeel van is. Hierom moeten de onderzoeken naar de rechtsgelijkheid ook steeds in het licht van het geheel aan functies van de straftoemeting worden gezien. Bij de bevordering van een harmonische straftoemeting moet men steeds letten op de functie van het strafrecht in de samenleving. Om de verschillen bij de straftoemeting in vergelijkbare zaken te beperken heeft men verschillende oplossingen voorgesteld. Gedacht wordt aan een soort handboek over de praktijk van de straftoemeting (4). Een permanente werkgroep waarin zowel practici als theoretici zitting hebben, zou hiertoe uit elementen als het type delict, de omstandigheden betreffende het feit, de persoon van de dader e.d. een landelijk requisitoirbeleid moeten ontwikkelen. Met behulp van deze elementen moet hiervoor per delict een aantal modellen worden ontworpen, zodanig dat daarmee zo'n 60 à 80% van de betreffende zaken is 'gedekt'. De straftoemeter kan voor die zaken zijn model kiezen, waardoor de kans op verschillen in de straftoemeting kleiner wordt. Als kritiek op een dergelijk modellenboek wordt gewezen op het gevaar, dat zo'n technisch hulpmiddel de gang van zaken binnen het strafproces gaat beheersen. Men stelt dat een minimumvoorwaarde voor de aanvaardbaarheid van de straf en strafmaat is gelegen in het ter discussie blijven hiervan in de rechtszaal en niet alleen in

een permanente werkgroep (26). In het verlengde van deze modellenconstructies ligt het gebruik van een computer bij de straftoemeting (8). Een vraagteken dat hierbij wel geplaatst wordt is, of de niet-bedoelde psychologische en organisatorische neveneffecten de werking van zo'n computer niet geheel zullen overschaduwten (3). In de praktijk van de strafrechtspleging wordt ook door middel van een regelmatig overleg, met name in de vergadering van Procureurs-Generaal een harmonische straftoemeting bevorderd (bijvoorbeeld in geval van art. 26 WVW). De kans op verschillen in de straftoemeting bij vergelijkbare zaken wordt ook verkleind door een zekere specialisatie onder de straftoemeters. Zoals bij het Hof te Arnhem een landelijke belastingkamer is en bij het Hof te Amsterdam een pachtkamer, zo kan misschien ook ten aanzien van sommige delicten een zekere organisatorische of territoriale specialisatie worden doorgevoerd. Binnen de arrondissementen is van zo'n specialisatie in bepaalde gevallen al sprake. Bij veel parketten is er een officier aanwezig die zich toelegt op drugzaken, of op de straftoemeting in bepaalde verkeersdelicten. Ook tussen de arrondissementsparketten en ressorten onderling zou een taakverdeling kunnen plaatsvinden.

Hierbij moet wel opgemerkt worden, dat ook bij dergelijke reorganisatievoorstellen een grondige bezinning op de rol van de rechterlijke macht in de samenleving moet plaatsvinden, om te voorkomen dat deze voorstellen tot nog grotere ongelijkheid in de rechtsbedeling leiden. De belangen van alle partijen in de rechtspleging zijn met zo'n reorganisatie gemoeid.

Vooraf wanneer we acht slaan op de rol van de attitude van de straftoemeter bij zijn beslissing, dan lijkt een aanpak aan de basis van het probleem wenselijk. Over het algemeen valt van zulk een aanpak pas op langere termijn enig rendement te verwachten. Een oplossing kan

Erratum

In Justitiële verkenningen nr. 2 van 1977 is in de inleiding op blz. 30 abusievelijk gesproken van een landelijke belastingkamer bij het Hof te Arnhem en een pachtkamer bij het Hof te Amsterdam. Bedoeld is hier de Pachtkamer bij het Hof te Arnhem en de Ondernemingskamer bij het Hof te Amsterdam.

dan liggen in de opleiding, de werving en de selectie van de straftoemeter. In de opleiding zou aan de beleidsvorming in de straftoemeting meer aandacht kunnen worden gegeven. De indruk bestaat, dat straftoemeten nog steeds als een tamelijk individualistische activiteit wordt gezien. Het hanteren van een bepaald wervings- of selectiebeleid om meer rechtsgelijkheid te verkrijgen, roept wel zeer principiële vragen op. Toch zal niet alleen tijdens de opleiding de attitude van de straftoemeter veranderen, maar ook tijdens zijn werk. Dit betekent dat door een verbetering van de communicatie en informatie-uitwisseling bij de straftoemeting, de straftoemeters hun beslissingen steeds beter op elkaar kunnen afstemmen. Er moet voor een harmonisch straftoemingsbeleid een redelijke mate van overeenstemming zijn over wat men in feite wil en wat men in feite doet en bereikt (29). Op deze manier kan men een beleid voeren, d.w.z. doeleinden kiezen en middelen ter bereiking van die doeleinden afwegen. Met het invoeren van onderscheidingen als lange- en korte termijn strafdoelen (6), met de uitbreiding van de kennis over de effecten van sancties, wordt de straftoemeting in toenemende mate rationeel. Dit wil niet zeggen dat gevoelens die in de strafrechtspleging een grote rol spelen buiten beschouwing blijven, maar eerder dat deze juist beter kunnen worden aangegeven. Voor een meer rationele straftoemeting is door verschillende auteurs gepleit (12, 29).

Ook bij de afweging van doelen en middelen in de straftoemeting zal de attitude van de straftoemeter een rol spelen. De straftoemeters zullen de doelen en middelen verschillend waarderen. Maar een voorwaarde om in deze verschillen te kunnen harmoniseren, is om ze tenminste duidelijk te laten uitkomen. De straftoemeter kan alleen dan zijn eigen gevoelens ten aanzien van

zijn straftoemetingstaak aan die van anderen toetsen, als hem die gevoelens duidelijk worden gemaakt. Zo'n verbetering van de straftoemetingdiscussie, waarbij niet alleen de straftoemeters, maar alle justitiabelen zijn betrokken, kan op langere termijn bijdragen aan een harmonisering in de straftoemeting en een verbetering van de strafrechtspleging in haar geheel.

Literatuurverwijzingen

1. **Buikhuisen, W., J.J. Hemmel en J.A. Nijboer.** Een inhoudsanalyse van voorlichtingsrapporten.

Criminologisch Instituut Rijksuniversiteit Groningen, 1972.

2. **Burke, P.J. en A.T. Turk.** Factions affecting postarrest disposition: a model for analysis.

Social problems, 22e jrg., nr. 3, februari 1975, blz. 313-332.

3. **Doorn, J.A.A. van en H. Franken.** Vervolgingsbeleid, boekbespreking.

Delikt en delinkwent, februari 1974, nr. 2.

4. **Enschedé, Ch.J.** Een nieuw handboek. Delikt en Delinkwent, januari 1975, nr. 1.

5. **Enschedé, Ch.J., H.C. Moor-Smeets en A.H.J. Swart.** Strafvorming. Arnhem, 1975.

6. **Evans, W. en F.S. Gilbert jr.** The sentencing process: Better methods are available.

Federal probation, december 1975.

7. **Finkensieper-Simons, B.A.E.M.** Het vervolgingsbeleid van het O.M.; een onderzoek naar de verschillen tussen mannen en vrouwen bij seponering. Loenen aan de Vegt, 1975.

8. **Franken, H.** Vervolgingsbeleid. Arnhem, S. Gouda Quint, 1973.

9. **Green, B.** Sentencing practices. The sociology of punishment and corrections; ed. by J. Johnston, L. Savitz and M.E. Wolfgang.

New York, Wiley, 1962, blz. 69-74.

Zie ook: Judicial attitudes in sentencing, London. Mac Millan & Co., Ltd., 1961.

10. **Hagan, J.** Parameters of criminal prosecution; an application of path analysis to a problem of criminal justice. The journal of criminal law and criminology, 65e jrg., nr. 4, december 1974, blz. 536-544.

11. **Hagan, J.** Extra-legal attributes

and criminal sentencing: an assessment of a sociological viewpoint.

Law and society review, 8e jrg., nr. 3, 1974, blz. 357-385.

12. Heijder, A. Geldboete of korte vrijheidsstraf?

Nederlands juristenblad, 1974, nr. 2.

13. Hoekema, A.J. Rechtsnormen en sociale feiten, theorie en empirie rond de kleine havendiefstal.

Rotterdam, Universitaire pers, 1973.

14. Hogarth, J. Sentencing as a human process.

Toronto, University of Toronto press, 1971.

15. Hood, R. Sentencing the motoring offender.

London, Heinemann, 1972.

16. Jongman, R.W. en G.J.A. Smale.

De invloed van leeftijd, recidive en sociale klasse op het seponeringsbeleid.

Nederlands tijdschrift voor criminologie, 14e jrg., nr. 1, 1972, blz. 30-36.

17. Jongman, R.W. en G.J.A. Smale.

Redenen voor seponering per sociale klasse.

Nederlands tijdschrift voor criminologie, 14e jrg., nr. 6, 1972, blz. 272-275.

18. Jongman, R.W. en G.J.A. Smale.

Factoren, die samenhangen met het seponeringsbeleid van de officier van justitie.

Nederlands tijdschrift voor criminologie, 15e jrg., nr. 2, 1973, blz. 55-66.

19. Jongman, R.W. en G.J.A. Smale.

De invloed van leeftijd en sociale klasse op het seponeringsbeleid inzake lichte en zwaardere delicten.

Nederlands tijdschrift voor criminologie, 16e jrg., nr. 1, 1974, blz. 17-23.

20. Kaaden, J.J. van der en D.W.

Steenhuis. De harmonisering van de straftoemeting in discussie — ressort Arnhem.

Den Haag, WODC, november 1976.

21. Kraus, J. Decision process in children's court and the social background report.

Journal of research in crime and delinquency, januari 1975.

22. **Leeuwen, P. van en C.P.Chr.M. Oomen.** Een poenametrisch onderzoek bij enkele fiscale en daarmee vergelijkbare commune delicten. Deventer, Kluwer, 1974.
23. **Moons, J.M.A.V.** Het opportuniteitsbeginsel. Enige notities over zijn inhoud en omvang. Nederlands juristenblad, 24 mei 1969, nr. 21.
24. **Nagel, S.S.** Judicial backgrounds and criminal cases. The sociology of punishment and corrections; ed. by N. Johnston, New York, Wiley, 1962, blz. 228-236.
25. **Newman, G.** Theories of punishment reconsidered: rationalisations for removal. International journal of criminology and penology, jrg. 3, nr. 2, mei 1975. Voor een verkorte weergave zie Justitiële verkenningen nr. 10, 1975, blz. 440-443.
26. **d'Oliveira-Prakken, E.** Het hoger handboek. Delikt en delinkwent, 1975, maart nr. 3. Handboek (supplement). Delikt en delinkwent, 1975, oktober nr. 8.
27. **Oomen, C.P.Chr.M.** Voorlopige hechtenis en vrijheidsbenemende straffen, een poenametrisch onderzoek bij enkele vermogensdelicten. Kluwer, Deventer 1970.
28. **Opp, K.D. en Rüdiger Peuckert.** Ideologie und Fakten in der Rechtsprechung. Eine soziologische Untersuchung über das Urteil im Strafprozess. Wilhem Goldmann Verlag München, 1971.
29. **Rieter, A.W.W.** Over straftoemeting in het algemeen. Syllabus straftoemeting dictatenmagazijn katholieke hogeschool. Tilburg, 1970.
30. **Sagel-Grande, H.J.** Straftoemeting sociologisch beschouwd. Delikt en delinkwent, 4e jrg., nr. 8, 1974, blz. 409-419.

31. **Shea, M.A.** A study of the effect of the prosecutor's choice of charge on magistrate's sentencing behaviour. *British journal of criminology*, 14e jrg., nr. 3, 1974, blz. 269-273.
32. **Snel, G.** Sanctievorming: een witte plek in het Nederlands criminologisch onderzoek. *Nederlands tijdschrift voor criminologie*, juni 1969, nr. 2.
33. **Steenhuis, D.W.** Rijden onder invloed. Van Gorcum, Assen, 1972.
34. **Straelen, F.W.M. van en C. van der Werff.** Gelet op de ernst van het gepleegde feit . . . *N.T.v.C.* 19e jrg., febr. 1977, blz: 7-21.
35. **Tiffany, L.P., Y. Avichai en G.W. Peters.** A statistical analysis of sentencing in federal courts: defendants convicted after trial. 1967-1968. *The journal of legal studies*, 4e jrg., nr. 2, juni 1975, blz. 369-390.
36. **Werff, C. van der.** Straftoemeting overtreders artikel 26 der Wegenverkeerswet (voorzover motorrijtuigbestuurders) en hun recidive. Den Haag, WODC, 1971.
37. **Wiersma, D.** Strafvorming in het seminarium van Hamel bekeken. *Delikt en delinkwent*, jrg. 6, nr. 7, juli 1976.

Een onderzoek naar het effect van de keuze van telastlegging door de aanklager op het straf-toemettingsbeleid van rechters*

door Michael A. Shea

37

Devlin (1970) heeft aangetoond dat het op veel gebieden van het strafrecht niet altijd mogelijk is om een duidelijk onderscheid te maken tussen twee of meer misdrijven, die met elkaar in verband staan: de delictsomschrijvingen overlappen elkaar. De politie heeft in dergelijke gevallen tamelijk veel vrijheid om te beslissen wat ten laste gelegd wordt. Dezelfde gedaagde kan bijvoorbeeld mishandeling of opzettelijk toebrengen van letsel ten laste gelegd worden. Het onderzoek waar het in dit artikel om gaat is opgezet om het mogelijke effect van dergelijke beslissingen op het vonnissen in arrondissementsrechtbanken te bekijken. Als eerste aanzet werden verschillende groepen van twee aan elkaar verwante tenlasteleggingen geïsoleerd, die elk van beide voor dezelfde feiten toepasbaar zouden kunnen zijn. Vervolgens werd bepaald of de rechters één van beide aan elkaar verwante tenlasteleggingen al dan niet als ernstiger beschouwen. Het onderzoek werd begonnen onder 66 rechters behorend bij rechtbanken van verschillende grootte. Aan deze rechters werd gevraagd 30 specifieke strafbare feiten,

* Dit is een verkorte weergave van: A study of the effect of the prosecutor's choice of charge on magistrates' sentencing behavior.

In: British journal of criminology, 14e jrg., nr. 3, 1974, blz. 269-272.

Voor een korte samenvatting zie excerpt nr. 614 in Documentatieblad nr. 10, 1974.

die bestonden uit 14 clusters van aan elkaar verwante tenlasteleggingen, naar feitelijke ernst te ordenen. Hierop moesten zij de juiste straf voor elk misdrijf schatten. De resultaten bevestigden, dat politierechters gevaarlijk rijden als een ernstiger misdrijf beschouwden dan het onzorgvuldig rijden, opzettelijk letsel toebrengen als ernstiger dan mishandeling en rellen als ernstiger dan onwettige samensholling.

Methode

38 Voor het onderzoek werden twee paren van tenlasteleggingen geselecteerd: rellen/onwettige samensholling en gevaarlijk rijden/onzorgvuldig rijden. Het eerste paar wegens de hoge discretionaire aard van de tenlastelegging, het tweede paar omdat daar geen duidelijk onderscheid tussen beide tenlasteleggingen te maken is en omdat arrondissementsrechtbanken er regelmatig mee te maken hebben. Van elk geval werden twee beschrijvingen afgedrukt, waarbij het enige verschil de tenlastelegging tegen de gedaagde was. Na de beschrijving van elk geval moesten de ondervraagden aan de hand van schriftelijke vragen de feitelijke schuld van de gedaagde op een schaal van 0 tot 10 aangeven en het passende vonnis noemen. Elke vragenlijst behelsde één geval van verstoring van de openbare orde en één verkeersdelict, zodat elke ondervraagde twee zaken vonnistte, maar elke zaak slechts met één delictomschrijving zag. Recent onderzoek van Hood (1972) toonde aan, dat het meest belangrijke enkelvoudige kenmerk, dat het straftoemittingsbeleid van een rechter voorspelt, zijn behoren tot een bepaalde rechtbank is. Daarom werd besloten om alleen een even aantal rechters van elke rechtbank te testen. In eerste instantie werden 103 rechters in het onderzoek betrokken. Om even aantallen te verkrijgen vervielen er hiervan drie. De 100 rechters werden (at random) verdeeld over elk van een

delictsomschrijving voorzien misdrijf, met het voorbehoud dat een even aantal binnen de rechtbanken aan elke zaak werd toegewezen.

Resultaten

De gemiddeld toegekende waarden voor rellen, onwettige samensholing, gevaarlijk rijden en onzorgvuldig rijden waren respectievelijk 5.62, 5.20, 4.41 en 4.35. Hoewel de rechters het gedrag van de gedaagde als meer verkeerd beoordeelden wanneer hem het meest ernstige van de twee aan elkaar verwante misdrijven ten laste gelegd was, waren de verschillen niet significant. De gemiddelde geldboete voor onzorgvuldig rijden bedroeg £ 25.38 en voor gevaarlijk rijden £ 36.20. De Matt-Whitney U-test (Siegel, 1956) onthulde, dat de boetes voor gevaarlijk rijden significant hoger waren. Het intrekken van het rijbewijs werd twaalf keer opgelegd wegens gevaarlijk rijden en slechts één keer voor hetzelfde geval maar dan met de delictsomschrijving onzorgvuldig rijden. Dit verschil was significant. De gemiddelde geldboetes waren voor rellen en onwettige samensholing vrijwel gelijk, namelijk £ 34.01 en £ 35.00. De vonnissen varieerden zeer voor beide laatstgenoemde delictsomschrijvingen. Hieronder waren voorwaardelijk ontslag van rechtsvervolging, voorwaardelijke veroordeling en voorwaardelijke gevangenisstraf. De verschillen in soorten straf tussen rellen en onwettige samensholing bleken echter niet significant te zijn.

Discussie

De resultaten tonen aan, dat de omschrijving die voor een strafbaar feit gekozen is, van invloed kan zijn op de straf die de rechter oplegt, tenminste voorzover men de verkeerszaken bekijkt, zelfs al beïnvloedde het toevoegen van een delictsomschrijving aan het misdrijf niet significant de waardering van de feitelijke schuld van de gedaagde

door de rechter. Dit betekent niet dat de rechters automatisch een straf opleggen bij een bepaald misdrijf, zonder zich ervan bewust te zijn dat er een alternatieve tenlastelegging mogelijk is. Zes ondervraagden gaven te kennen dat een verandering van de tenlastelegging passend zou zijn, ook al waren de omstandigheden van de fictieve gevallen zo beschreven dat zij in het grensgebied van twee tenlasteleggingen vielen. Het kiezen voor een bepaalde delictsomschrijving schijnt het vonnis te beïnvloeden, ook al bestuderen de rechters de zaken zorgvuldig en mogen zij het oneens zijn met de in sommige gevallen gekozen tenlastelegging. Een mogelijke verklaring hiervoor is gebaseerd op de theorie, dat er sociale suggestie kan voortkomen uit het plakken van etiketten op strafbare feiten. Uit hoofde van hun training en ervaring zijn rechters zich bewust van hetgeen verschillende delictsomschrijvingen voor soortgelijke misdrijven inhouden. Zoals Raven (1959) aantoonde, zijn complexe sociale, morele of politieke beslissingen, die door hun eigen aard niet geheel en al gebaseerd kunnen zijn op objectieve feiten, zeer gevoelig voor sociale invloed of suggestie. In het ingewikkelde proces van het komen tot een vonnis mag men verwachten dat rechters beïnvloed worden door voorafgaande interpretaties over de ernst van het feit in de vorm van de delictsomschrijving die gegeven wordt. Deze interpretatie verklaart echter niet waarom zulks de beoordeling van feitelijke schuld van de verdachte door de rechter niet significant beïnvloedde. Waarschijnlijk moet men uit de resultaten de conclusie trekken dat er een tarieven-benadering bij het vonnissen gevolgd is. Gesteld dat rechters een tarieven-benadering zouden volgen, dan zou zorgvuldig lezen van de zaken kunnen leiden tot gelijke oordelen over de feitelijke schuld, ongeacht de delictsomschrijving, maar dan toch zou

toepassing van een aanvaard tarief kunnen leiden tot verschillende vonnissen naar gelang van die delictsomschrijving. Deze verklaring maakt ook duidelijk waarom geen significant effect werd geconstateerd voor de aan elkaar verwante strafbare feiten rellen en onwettige samensholing. Gevaarlijk en onzorgvuldig rijden zijn normale misdrijven, waarmee men in arrondissementsrechtbanken veel te maken heeft. Hoewel er in de vonnissen individuele verschillen optraden, werd er vrijwel altijd een geldboete opgelegd en een tarievenbenadering zou dan logischerwijs leiden tot hogere boetes voor gevaarlijk rijden. Feiten als rellen en onwettige samensholing of opzettelijk toebrengen van letsel zouden echter mogen rekenen op een meer individualistische behandeling dan mogelijk zou zijn in het geval van een tarievenbenadering. Bovendien bleven de vonnissen voor dergelijke misdrijven niet beperkt tot boetes maar behelsden verschillende straffen, zoals voorwaardelijke veroordeling, voorwaardelijk ontslag van rechtsvervolging, en voorwaardelijke gevangenisstraf. Dit wijst erop dat hier geen tarievenbenadering is gevolgd. Het 'labeling effect' beperkt zich mogelijk grotendeels tot misdrijven die als vaste regel met een geldboete worden afgedaan.

Bij het huidige functioneren van het strafrecht is het niet altijd mogelijk om een duidelijk onderscheid te maken tussen bepaalde groepen van aan elkaar verwante tenlasteleggingen. Aan de politie moet bovendien een zekere mate van vrijheid bij de tenlastelegging toegestaan worden, opdat zij haar plichten naar behoren kan vervullen. In sommige gevallen echter zullen onbillijkheden ontstaan als men kijkt naar de strafrechtelijke tenlastelegging die aan verschillende wetsovertreders opgelegd worden. De rechtbanken dragen de verantwoordelijkheid, ieder geval onbevangen te bezien en het vonnis op te leggen dat het meest geschikt is in de

individuele situatie en voor de betrokken delinquent. Volgens de resultaten van het onderzoek moeten rechters zich er voortdurend van bewust zijn, dat er een grote mate van vrijheid bestaat bij het opstellen van de tenlastelegging. Zij moeten trachten om hun moeilijke beslissingen onafhankelijk te nemen, zonder buitensporig vertrouwen op het tegen de gedaagde ten laste gelegde.

De rol van de officier van justitie in het strafrechtelijk systeem: het belang van het bewust stellen van prioriteiten*

door William A. Hamilton en Charles R. Work

43

Uit opiniepeilingen is gebleken dat de misdaad de Amerikanen ernstiger bezig houdt dan welk ander groot vraagstuk dan ook. Volgens hen is één van de belangrijkste oorzaken van het probleem van de misdaad dat de rechtbanken te clement zijn. Dit afnemende vertrouwen mag ieder die op een of andere manier betrokken is bij de strafrechtspleging, niet ontgaan.

Nu kan men de bezorgdheid over de clemente rechtspraak interpreteren als zou de publieke opinie inderdaad geloven dat de straffen niet streng genoeg zijn. Dit is een voor de hand liggende simplificatie. In werkelijkheid echter heeft de burger misschien een veel ernstiger onvrede met de rechtbanken. Wellicht is datgene wat het publiek waarneemt, maar nog niet uitgesproken heeft, het feit dat het strafrechtssysteem verzuimt om openlijk te erkennen dat er prioriteiten gesteld moeten worden. Maar al te vaak lijkt het erop dat de rechtbanken op een doelloze, ongerichte en willekeurige wijze opereren. Volgens ons is nu één van de belangrijkste middelen om het tanende vertrouwen in de strafkamers tegen te gaan, gelegen in het ontwikkelen van instrumenten met

---

* Dit is een verkorte weergave van: *The prosecutor's role in the urban court system: the case for management consciousness.*

In: *The journal of criminal law and criminology*, 64e jrg., nr. 2, blz. 183-190.

Voor een korte samenvatting zie excerpt nr. 589 in Documentatieblad nr. 9, 1973.

behulp waarvan het Openbaar Ministerie prioriteiten kan stellen.

Verantwoordelijkheid van het Openbaar Ministerie voor de verwerkingscapaciteit van de rechtbanken

Het Openbaar Ministerie wordt niet altijd duidelijk gescheiden van de rechtbank gezien, terwijl in feite de officier van justitie een onafhankelijke en gelijkwaardige staatstaak heeft. Dat het Openbaar Ministerie en de rechtbank verschillende functies hebben, wordt duidelijk wanneer men de rollen van beide analyseert. De *rechtbank* is in feite een scheidsrechter en speelt een passieve rol. Zij kan alleen zaken behandelen die onder haar aandacht zijn gebracht. De *officier van justitie* daarentegen is een pleitbezorger, speelt een actieve rol en is niet gedwongen om elke zaak te behandelen die hem gepresenteerd wordt. Hij kan zaken, die niet voldoen aan zijn normen en prioriteiten uitsluiten van behandeling door de rechter. Anders gezegd: hij kan de relevantie bepalen van het individuele geval tegen de achtergrond van alle gevallen en zaken die zich aan hem voordoen. Wanneer de officier van justitie op een juiste wijze zijn rol vervult, wordt daardoor een belangrijke functie voor de rechtbank gerealiseerd, die de laatste niet zelf kan vervullen: hij voorkomt dat een willekeurige hoeveelheid zaken aan de rechtbank worden voorgelegd. Daardoor bewaakt het Openbaar Ministerie de verwerkingscapaciteit van de rechtbank en wel zodanig dat de rechtbank de zaken waaraan de publieke opinie grote waarde hecht, berecht.

Helaas oefent de officier van justitie deze bewakingstaak niet altijd naar behoren uit. Zo gebeurt het dat hij vervalt in een passieve rol die vergelijkbaar is met die van de rechtbank, namelijk het accepteren van elke zaak die hij te behandelen krijgt en het besteden van een gelijke dosis aandacht aan elk daar-

van. Zou hij anders willen, dan ontbreekt het de officier aan middelen om een differentiatie, gebaseerd op prioriteiten, aan te brengen. Als gevolg van een dergelijke handelwijze neemt de achterstand in nog te behandelen zaken sterk toe en mede daardoor gaat de burger de strafrechtspleging minachten. Deze neiging wordt alleen tegengegaan wanneer de officier van justitie zijn case-load actief beheert en systematisch prioriteiten stelt.

PROMIS

In Columbia heeft men met gebruikmaking van een computer een informatiesysteem voor het Openbaar Ministerie ontwikkeld, bekend als PROMIS (prosecutor's Management Information System). Verschillende soorten informatie zijn hierin opgeslagen: Ten eerste gegevens over de verdachte zoals naam, geslacht, adres, vroegere veroordelingen, alcohol- en druggebruik, ernst van het huidige delict etc. Ten tweede gegevens over de stand van zaken en de justitiële beslissingen die genomen zijn naar aanleiding van het laatste delict. Het belangrijkste element van het systeem is de geautomatiseerde prioriteitsstelling m.b.t. nog af te handelen zaken. De prioriteiten worden door de computer gesteld op basis van een waardering van zwaarte van het delict en de misdaadcarrière van de verdachte.

Slotopmerkingen

De met PROMIS opgedane ervaringen leiden tot de conclusie dat een dergelijk informatiesysteem een belangrijke catalysator in een hervormingsproces kan zijn. PROMIS kan gebruikt worden om het vertrouwen in de rechtbanken te herstellen door te laten zien dat prioriteiten erkend worden. Bovendien kan het genoemde informatiesysteem, doordat voor alle strafzaken een numerieke waarde berekend wordt, rechtvaardigheid bevorderen in het beslissingsproces, daar verdachten met vergelijk-

bare misdaadcarrières en met delicten van een zelfde ernst gelijkelijk voor de wet behandeld kunnen worden. Tenslotte is het mogelijk om belangwekkend jurimetrisch onderzoek met de in het informatiesysteem opgeslagen gegevens te verrichten.

Het beslissingsproces bij de kinderrechter en het reclasseringsrapport*

door Jonathan Kraus

47 Als van de vooronderstelling wordt uitgegaan dat het beslissingsproces misschien de belangrijkste enkelvoudige dimensie van het correctie-systeem is, een dimensie waar we het minst van weten (Carter, 1976, blz. 203), dan ligt de conclusie voor de hand, dat dit proces veel belangrijker moet zijn in gerechten voor strafrechtelijk minderjarigen dan in gerechten voor meerderjarigen, aangezien bij de eersten de wettelijke regels ontbreken, die de vrijheid van handelen van de rechter beperken en deze gedeeltelijk de beslissingen in de gerechten voor meerderjarigen voorbepalen. Ondanks de behoefte om er meer over te weten te komen, is er op gewezen dat criminologen weinig aandacht aan het proces van veroordelen hebben geschonken . . . (en dat) onderzoek naar het beslissingsproces dat betrekking heeft op de uitspraak essentieel is, want het zijn tenslotte hoofdzakelijk de beslissingen van de rechter die bepalen welk type delinquent welke verschillende straffen of maatregelen ondergaat (Hood e.a., 1970, blz. 141). Nog belangrijker is natuurlijk onderzoek naar het beslissingsproces in gerechten voor minderjarigen, waar de ruime keus die rechters hebben om een zaak af te doen, een enorme verantwoordelijkheid op hen legt (Advisory Council of Judges, 1957, blz. 69).

Onder de weinige relevante onderzoeken echter, vonden wij er slechts vier, die

* Dit is een verkorte weergave van: Decision process in children's court and the social background report. In: Journal of research in crime and delinquency, januari 1975, blz. 17-29.

Voor een korte samenvatting zie excerpt nr. 477 in Justitiële verkenningen nr. 8, 1975.

zich bezig hielden met gerechten voor minderjarigen en dan nog slechts met zeer selectieve aspecten. Er blijkt geen onderzoek te zijn gedaan naar de invloed van reclasseringsrapporten op de beslissing van de rechter.

Ambtenaren van het New South Wales Department of Child Welfare steken een aanzienlijke hoeveelheid tijd en moeite in het maken van rapporten voor gerechten voor minderjarigen. Het departement heeft bijgevolg grote interesse in de mate waarin de aanbevelingen, die in de rapporten vermeld worden, in de besluitvorming worden betrokken.

Het doel van deze studie is tweërlei. Enerzijds is dit het vaststellen van het gewicht dat aan deze aanbevelingen wordt toegekend in het beslissingsproces in relatie tot het gewicht van andere informatie waarover de rechters de beschikking hebben, en anderzijds is het het vaststellen van het gewicht van deze informatie.

48

Aangezien er geen gebruik gemaakt kon worden van een totale populatie, werden er willekeurige steekproeven genomen van elk type uitspraak die door de Children's Courts van Nieuw Zuid-Wales gegeven zijn met betrekking tot mannelijke minderjarige delinquenten, gedurende een tijdsperiode van twee jaar (1969-1971). Alle variabelen die systematisch genoteerd worden in de gerechtelijke dossiers (en die ter beschikking staan van de rechters bij de uitspraak), werden in categorieën ondergebracht, en de voorwaardelijke kans van iedere categorie, als althans het type uitspraak was gegeven, werd berekend. In tegenstelling tot de andere onderzoeken, beoogde deze studie niet een analyse van het gedrag van de individuele rechter, maar van het juridische systeem als totaal. De analyse-methode moest het beslissingsproces van de 'gemiddelde' rechter simuleren, en diende dit zeer precies te doen. Gekozen werd voor het Theorama van Bayes. Deze methode verenigt in zich de twee typen modellen

die in de sociologie gehanteerd worden: de eerste zijn gebaseerd op analogie en de andere zijn die welke mathematisch geformuleerd worden. De a-priori kansen van verschillende uitspraken die binnen een justitieel systeem gedaan worden, kunnen gezien worden als de uitspraak-aard van de 'gemiddelde' rechter, die afhankelijk is van het sociaal-juridische klimaat en onafhankelijk van overwegingen die de individuele zaak bepalen. De posterieure kansen van uitspraken, die gedaan worden wanneer informatie omtrent de delinquent gegeven is, kunnen als isomorf beschouwd worden met betrekking tot de beslissing van de rechter om tot een uitspraak te komen, als bewijsmateriaal dat betrekking heeft op een individuele zaak, geplaatst wordt boven zijn uitspraak-aard en als zijn beslissing afgewogen is tegen andere mogelijke uitspraken.

Aangezien het de bedoeling van de analogie was om het mentale proces van het nemen van beslissingen te simuleren, werden er geen statistische controles gebruikt bij het analyseren van de gegevens. Het is duidelijk dat het voor een rechter onmogelijk is om de statistische correlaties tussen de verschillende factoren, die het bewijsmateriaal vormen, in beschouwing te nemen.

Dit onderzoek neemt aan, dat verschillen tussen a-priori- en posterieure kansen het gewicht meten dat rechters toekennen aan informatie omtrent individuele delinquenten, informatie die aanleiding geeft tot posterieure kansen. Opgeteld is de volgorde van de analyse als volgt:

- 1) A-priori kans van ieder type uitspraak;
- 2) voorwaardelijke kansen van de categorieën van iedere variabele, gegeven het type uitspraak;
- 3) posterieure kansen van ieder type uitspraak, gegeven de categorieën van iedere variabele;
- 4) 'standaard-deviaties' van de posterieure kansen van ieder type uitspraak, gegeven een variabele. (Voor iedere

variabele werd de som bepaald van het kwadraat van het verschil tussen a-priori en posterieure kansen van een gegeven uitspraak. De som werd gedeeld door een aantal categorieën van de variabele; de wortel van het gemiddelde gekwadraterde verschil werd arbitrair 'standaard deviatie' genoemd); en

5) Variatie coëfficiënt (V.C.) van de posterieure kansen van ieder type uitspraak, gegeven een variabele (verhouding: standaard-deviatie/a-priori kans). Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat de aanbevelingen van de Children's Welfare beampten verreweg het grootste gewicht vormen in het besluitvormingsproces dat tot een uitspraak leidt. (De resultaten zijn beperkt tot het metropool-gebied van Sydney; de indruk bestaat echter dat plattelandsrechters nog meer geneigd zijn de aanbevelingen te volgen, aangezien zij niet gespecialiseerd zijn in zaken van minderjarigen, en meer persoonlijk contact met de beampten hebben). Het is geruststellend, dat de inspanning die de ambtenaren zich getroosten om een rapport op te stellen, gewaardeerd wordt en dat de resultaten in overeenstemming zijn met de door de experts verkondigde idee, dat diegenen die gerechtelijke uitspraken doen, geleid zouden moeten worden door sociale overwegingen gericht op rehabilitatie, en niet alleen door juridische voorschriften. Aan de andere kant werpen de resultaten de vraag op, hoe de beampten er toe komen om een bepaalde gedragslijn aan te bevelen en of deze, onder de omstandigheden, de beste is. Uit de literatuur blijkt een opvallend hoge overeenkomst te bestaan tussen de aanbevelingen tot voorwaardelijke invrijheidstelling en de uitvoering daarvan door de rechter, namelijk 77 tot 95%. In eerste instantie lijkt het onderzoek hierbij aan te sluiten, met 83%. Een werkelijk goed criterium om te meten of een aanbeveling ook door de rechter wordt overgenomen, is het

verschil tussen de kansen op de door de rechter gegeven uitspraak, met en zonder aanbeveling. Volgens deze maatstaf is de overeenkomst tussen aanbeveling en uitspraak voor de voorwaardelijke invrijheidstelling 21%, het sturen naar een inrichting 65%, het geven van een berisping en ontslag van rechtsvervolging 59%, het geven van een boete 67% en het doen van een andere uitspraak 29%.

Als er geen aanbeveling is gedaan door de beambten, dan wordt bij de uitspraak het grootste gewicht toegekend aan het aantal keren dat de delinquent eerder voor het gerecht is verschenen. Daarnaast is van belang het aantal aanklachten tegen de delinquent, het type delict, het pleidooi van de delinquent, zijn leeftijd en het aantal vorige aanklachten. Het minst belangrijk zijn de locatie van het gerecht, de omstandigheden van de verblijfplaats van de delinquent, en de soorten vorige uitspraken.

Rolopvattingen van rechters in Ohio*

door Thomas D. Unga en Larry R. Baas

52

De rol van de rechter omvat het geheel van normatieve verwachtingen van een rechter in diens verhouding tot anderen die deel uitmaken zowel van het rechtssysteem als van het ruimere politieke systeem. Gedragsnormen hoeven niet noodzakelijk overeen te stemmen met het feitelijke gedrag van een rechter. Studies naar de rol van de rechter voorzover deze relevant is voor de inhoud van rechterlijke beslissingen, zijn al dikwijls geëvalueerd. Hierbij lijkt ondanks verschillen in de uitkomsten toch overeenstemming te bestaan over het feit dat de waarde-oordelen van rechters slechts belangrijk zijn voorzover deze in betrekking staan tot *andere* verhoudingen; de poging om normatieve aspecten te herkennen is van belang, maar de betekenis ervan voor het begrijpen van rechterlijke beslissingen is gelegen in de verhouding tot andere variabelen in de rol van de rechter.

De rol van de rechter: een typologie voor onderzoek

De typologie die hier wordt gepresenteerd is gebaseerd op een uitgebreid overzicht van literatuur waarin rechters van een aantal gerechten¹ opvattingen duidelijk maken over hun rol. Bijna 120 artikelen, geschreven door rechters werden nauwkeurig onderzocht. Onze typologie berust zowel hierop als ook op rechterlijke beslissingen en verschillende andere commentaren van rechters.

* Dit is een verkorte weergave van: Judicial role-perceptions: a Q-technique study of Ohio judges. In: Law and society review, 6e jrg., nr. 3, februari 1972, blz. 343-366.

Voor een korte samenvatting zie excerpt nr. 286 in Documentatieblad nr. 6, 1972.

¹ Vergelijkbaar met de Nederlandse rechtbanken en gerechtshoven.

De verschillende opvattingen werden geanalyseerd en gegroepeerd in vier rol-categorieën: 'schepper van nieuw recht', 'wetsinterpretator', 'scheidsman' en 'bestuurder'. Tesaamen vormen deze categorieën onze theoretische rol-sector. Er zijn natuurlijk meer rol-sectoren te onderscheiden, maar in dit artikel beperken we ons tot die der zogenaamde doelbewustheid. Onze opvatting van deze rol-sector heeft betrekking op de verwachtingen die een rechter heeft ten aanzien van zijn eigen bijzondere positie. Tot deze verwachtingen behoren:

- 1) de karakterisering van de rechter van zijn taak;
- 2) het doel of de doeleinden die hij nastreeft en
- 3) de voornaamste criteria op grond waarvan hij tot zijn beslissing komt.

De zojuist genoemde vier verschillende categorieën worden nu achtereenvolgens besproken.

(1) *De Wetsinterpretator*

Deze kenschetst zijn taak als niet meer dan de interpretatie van de wet. Hij beschouwt wettelijke precedënten als de voornaamste factoren die zijn beslissingen bepalen; zijn argumenten hiervoor zijn, dat de bestaande wet als instituut moet worden beschermd en in stand gehouden.

(2) *De schepper van recht*

Deze ziet de rechterlijke functie als een beleidstaak; hij acht het geoorloofd en zelfs onvermijdelijk dat zijn persoonlijke gevoelens tot uitdrukking komen in zijn beslissingen. Hij blijft zijn eigen rechtsopvattingen huldigen en zijn doel is, deze toe te passen op speciale gevallen.

(3) *De scheidsman*

Hoewel zijn rol-opvatting wel wat lijkt op die van de schepper van recht stelt de scheidsman het principe van aanpassing en bemiddeling in de plaats van persoonlijke opvattingen over elk afzonderlijk geval. Hij ziet zijn taak als een balanceren tussen tegenstrijdige principes; hij bepaalt de ernst van maatschappelijke toestanden, en neemt zijn beslissingen

om het welzijn van de samenleving te bevorderen.

(4) *De bestuurder*

De bestuurder ziet zijn taak als verwant aan die van de uitvoerders van wetten. Hij acht zich niet alleen verantwoordelijk voor het rechtspreken zelf maar ook voor de manier waarop gerechtelijke procedures verlopen. Procedures zijn voor hem even belangrijk als uitspraken. Sociale vrede en een constitutionele regering vereisen naar zijn mening een oriëntatie waarin de rechter tevens een functie verricht als beschermer van sociale normen.

We veronderstelden dat alle van de vier categorieën rolopvattingen ook bij rechters in Ohio te vinden zou zijn. Verwacht werd, dat rechters aan gewone rechtbanken zichzelf waarschijnlijk meer als interpretators en bestuurders zouden zien, terwijl rechters van hoven hun rol meer zouden zien als die van scheppers van recht en scheidslieden. Veelal wordt in de literatuur verondersteld dat het proces van het zich vormen van een bepaalde rolopvatting verschilt per niveau van rechtspraak.

54

Onderzoekmethode

Doel van dit onderzoek is de hiervoor beschreven rol-typologie uit te testen op vijftig rechters in Ohio. Hiertoe wordt de Q-techniek van Stephenson gebruikt. De voornaamste elementen waren ten eerste de vier rol-types die werden beschreven en ten tweede de drie genoemde factoren van die rol-sector die met de doelbewustheid heeft te maken. Op basis hiervan werd een formule gezocht voor de selectie van verklaringen. Uit 500 die er beschikbaar waren werden 48 verklaringen gekozen.

De rechters werd gevraagd hun persoonlijke opvattingen over hun rol weer te geven door bij elke van deze verklaringen aan te geven in hoeverre ze het ermee eens waren (van -5 tot +5).

Resultaten

Onder de vijftig ondervraagde rechters bleken vijf fundamenteel verschillende opvattingen te bestaan over de rol van de rechter. Drie ervan kwamen overeen met de hiervoor beschreven types van wetsinterpretator, scheidsman en bestuurder. Twee nieuwe types kwamen uit de bus: die van 'rechter in eerste aanleg' en die van 'vredebewaarder'. Al deze vijf factoren komen nu ter sprake.

Factor I: de wetsinterpretator

Deze heeft een enge opvatting van de rol van de rechter. Zo maakt hij zich bezorgd over de grenzen die op rechterlijk handelen worden gesteld zowel door scheiding van machten als door het beperkte nut van de rechterlijke functie voor het oplossen van conflicten. De rechter moet zijn beslissingen baseren op de feiten van vandaag, niet op de hypothesen van morgen. Verder klopt het met onze typologie van de wetsinterpretator, dat deze rechters geloven dat precedënten een voornaam criterium zijn bij de beslissing.

55

Factor II: de scheidsman

Ook deze factor stemt nauw overeen met het oorspronkelijk geschetste beeld. De scheidsman heeft een ruime opvatting van de rol van de rechter, hetgeen onder meer tot uiting komt in zijn aandacht voor de bredere sociale aspecten van zijn functie; hij zoekt vreedzame oplossingen voor conflicten en duidelijke definities voor ieders persoonlijke rechten. Deze rechter voelt zich niet alleen interpretator of instrument van de wet. Hij gebruikt eerder de wet als gereedschap om objectiviteit en creativiteit te bereiken.

Factor III: de bestuurder

Voor de bestuurder is rechtspreken niet enkel en alleen het toepassen van de wet; zijn intensieve betrokkenheid bij juridische procedures en het soort

vaardigheden om hiermee om te gaan maakt de bestuurlijke kant van zijn taak tot zeer belangrijk. Door deze nadruk op procedurele en bestuurlijke aspecten komen andere doeleinden op een tweede plan. Deze rechter richt zijn aandacht vooral ook op vreedzame en ordelijke verhoudingen in de maatschappij.

Factor IV: de 'rechter in eerste aanleg'

Deze rolopvatting wijkt op belangrijke punten af van alle andere: van de rechter in eerste aanleg kan men verwachten, zoals we reeds veronderstelden, dat hij in zijn rechtspraak veelvuldig teruggrijpt op precedënten. Inderdaad is dat zo, en hier zijn verschillende redenen voor. Zo dreigt er bijvoorbeeld altijd hoger beroep, en het aanhalen van precedënten kan dan vaak een rechtvaardiging betekenen voor de genomen beslissingen. Ook behandelt de rechter in eerste aanleg veel routine-zaken, waarbij het eveneens gauw voor de hand ligt dat de uitspraak op precedënten wordt gebaseerd. Deze rechter is er zich zeer van bewust dat hij binnen bepaalde grenzen moet werken. Met de wetsinterpretator heeft hij de opvatting gemeen dat rechtsorde en bescherming van de wet gewaarborgd moeten blijven. Het zoeken van de waarheid en het nastreven van recht in elke zaak afzonderlijk maken dat de bewijsvoering een voorname plaats inneemt. Bij deze factor is ook sprake van een gerichtheid op bestuurlijke aspecten van de rol van de rechter.

Factor V: de vredebewaarder

Daar weinig rechters tot deze categorie behoren kan niet worden vastgesteld of zij vaker te vinden zijn onder rechters in eerste aanleg dan bij hogere rechters. Vonden wij hiervoor de rolopvatting van de scheidsman lijken op die van de schepper van recht, de vredebewaarder ziet zijn rol wel als die van scheidsman maar juist niet als die van schepper van

nieuw recht. Hij ziet zijn rol niet alleen in relatie tot de resultaten van zaken afzonderlijk maar ook in termen van een actief handhaven van harmonieuze sociale verhoudingen. De vredebewaarder vindt dat het gerecht een actieve rol hoort te spelen in het politieke proces: het is de taak van de rechter om tegenstrijdige principes met elkaar in evenwicht te brengen, een taak die juridisch talent veronderstelt, een goed oordeel, kennis, sociaal idealisme en integriteit. Deze attributen gebruikt hij om waarheid en recht na te streven in specifieke gevallen.

Rol van de rechter en soort gerecht

De veronderstelde relaties tussen soort gerecht en opvatting van hun rol door rechters kunnen niet overtuigend worden aangetoond. Significant is alleen dat onder de 'scheidslieden' meer hogere rechters voorkomen en onder het type 'rechters in eerste aanleg' meer lagere rechters. Waarschijnlijk zijn leeftijd en aantal dienstjaren belangrijker variabelen dat het niveau van rechtspreken.

Conclusie

Uit het ontdekken van twee extra rol-opvattingen in dit onderzoek kan het nut van de toegepaste Q-techniek worden afgeleid. Deze ontdekking was mogelijk dankzij het feit dat de onder-vraagde rechters minimaal door de interviewers werden beïnvloed. Op grond van de door ons verzamelde gegevens concluderen we dat nader onderzoek naar verschillen in rol-opvattingen tussen rechters die in eerste dan wel in tweede aanleg rechtspreken, gewenst is. Hierbij zou opnieuw de Q-techniek gebruikt kunnen worden. Ook andere rolsectoren – behalve die der doelbewustheid – zouden onderzocht kunnen worden, waarmee een completere beschrijving van de rol-opvatting van de rechter mogelijk gemaakt kan worden. Tenslotte zij opgemerkt dat het met de Q-techniek mogelijk is om *elke* gegeven rol-typologie te onderzoeken.

Literatuuroverzicht

Algemeen
Strafrecht en strafrechtspleging
Criminologie
Rechtssociologie
Gevangeniswezen
Reclassering
Psychiatrische zorg
Kinderbescherming
Politie
Drugs

Uitleen van tijdschriften

58

De tijdschriften, waarin de in deze rubriek vermelde artikelen zijn gepubliceerd, kunnen te leen worden gevraagd bij het Wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie, Plein 2b, 's-Gravenhage, tel 949383.

Algemeen

55

Brederode, P.N. van. *Wetgeving afbreking zwangerschap.*

Maandblad geestelijke volksgezondheid, 31e jrg., nr. 11, november 1976, blz. 616-622 (N.)

De schrijver geeft een weergave van de hoofdlijnen van het op 29 september 1976 door de Tweede Kamer aangenomen wetsontwerp inzake abortus. In dit artikel valt de nadruk op de betekenis van dit ontwerp voor de praktijk van de hulpverlening. In de eerste plaats behandelt de auteur de norm die aan het wetsontwerp ten grondslag ligt. Deze is de beschermwaardigheid van beginnend menselijk leven. Het standpunt hieromtrent zoals dat werd ingenomen in een eerder ingediend CDA-ontwerp moet in dit compromison ontwerp wijken voor het argument dat een dergelijke norm niet kan functioneren bij een grote verscheidenheid van waardepatronen. Het compromison ontwerp bevat een nauwkeurige formulering van de te volgen procedure. Het noemt geen termijn voor de zwangerschapsduur. Er zal een commissie worden ingesteld die o.m. tot taak krijgt de minister te adviseren over de uitvoering van de wet. Een omstreden punt is de verhouding van deze commissie tot het Staatstoezicht op de Volksgezond-

heid. Het wetsontwerp gaat ervan uit dat de arts voor de ingreep zelf niet meer strafrechtelijk aansprakelijk kan worden gesteld; wel kan er tucht- of strafrechtelijk worden opgetreden wanneer hij in de uitoefening van zijn taak tekort schiet. Voor gewetensbezwaarde medici heeft het ontwerp geen wettelijke bepalingen willen opnemen. (Zoals bekend is het wetsontwerp niet door de Eerste Kamer aangenomen, red.).

56

Bruinsma, F. *Elementen van een rechtshulptheorie*.
Ars aequi, 25e jrg., nr. 11, december 1976,
blz. 711-719 (N.).

In dit artikel wordt het probleem behandeld van de gebrekkige aansluiting van de rechtshulpverlening op de rechtsbehoeften, gezien vanuit aard en functies van rechtshulp. Allereerst maakt de schrijver onderscheid tussen individuele en structurele rechtshulp. Met structurele rechtshulp bedoelt hij de wijzigingen in het recht die via de jurisprudentie worden uitgelokt, maar ook het aandringen op nieuwe regels en een ander beleid. Wat betreft de rechtshulpbehoefte wordt gesteld dat er verband bestaat tussen de sociaal-economische mogelijkheden en de juridische mondigheid. Dit heeft volgens de auteur tot gevolg, dat er een grote latente behoefte aan rechtshulp is, welke niet manifest gemaakt kan worden. In de rechtshulpverlening worden twee elkaar aanvullende vormen onderscheiden, nl. rechtshulp als individueel-juridische aanspraak en rechtshulp als welzijnsvoorziening. Het welzijnsmodel wordt gekenmerkt door elementen van eerste-lijnshulp. Het juridisch model is vooral geschikt voor speciale hulp in de procesfase. De schrijver concludeert dat het patroon van rechtshulpverlenende organisaties veranderd dient te worden. Ook wordt het geheel of gedeeltelijk 'dejuridificeren' van juridische problemen als mogelijke oplossing naar voren gebracht. Met literatuuropgave.

57

Cohen Jehoram, H. *Rechtsvergelijkend overzicht van het fotocopiëerprobleem*.
Nederlands juristenblad, 51e jrg., nr. 42-43,
11 december 1976, blz. 1425-1440.

Naar aanleiding van een statistisch onderzoek van de Stichting voor Economisch onderzoek der Universiteit van Amsterdam, onderzocht de auteur op welke wijze in de verschillende landen het auteursrecht m.b.t. het fotocopiëren geregeld is. Het bleek dat in sommige landen de oplossing gezocht is in het afsluiten van collectieve contracten, in andere in een wettelijke regeling. De schrijver komt tot de conclusie dat deze nationale verschillen in benadering leiden tot inbreuk op het hoofdbeginsel van de Berner Conventie en de Universele Auteursconventie. Allereerst wordt voorgesteld om in de conventies op te nemen dat nationale reprografeerregelingen zijn uitgesloten van het assimilatiebeginsel. Daarnaast zou

volgens de auteur een speciaal 'agreement' gesloten moeten worden in de zin van art. 20 van de beide conventies, en wel tussen de staten die het reprofraferprobleem als zodanig onderkennen.

58

Palma, T. de. *Considerazioni medico-legali sulla nuova disciplina dell'accertamento della morte.* (Medisch-wettelijke beschouwingen over de nieuwe wetenschap van het vaststellen van de dood) *La giustizia penale*, 81e jrg., nr. 7, juli 1976, blz. I 219-223 (I.).

Het gaat hier over de normen en technieken waarmee de medicus de dood kan constateren, waarna snelle autopsie kan plaatsvinden met het oog op transplantatie van organen op levende patiënten of een ander gebruik van organen. De wet noemt wel normen maar is toch nog te vaag. Het werk vraagt grote gespecialiseerde deskundigheid. Behalve deze materie behandelt het artikel de wettelijke regeling van de toestemming tot transplantatie door de toekomstige donor, echtgenoot of naaste verwanten. Bij deze wettelijke regelingen spreekt de moderne opvatting mee dat een gestorven lichaam niet alleen wetenschappelijk-medisch maar ook sociaal gezien van groot belang kan zijn.

60

Met literatuuropgave.

59

Stowell, G.F. *Procedure and problems in program evaluation.* *Criminal justice review*, 1e jrg., nr. 2, herfst 1976, blz. 107-114 (U.S.A.).

De auteur bespreekt enkele van de praktische en methodische problemen die rijzen bij evaluatieonderzoek. De weerstand tegen evaluatieonderzoek van personen die het beleid bepalen komt vaak voort uit slechte ervaringen met methodisch zwak en vaak te abstract en te theoretisch onderzoek. Ook gaat de auteur in op de voor- en nadelen van onafhankelijke aan een organisatie gebonden onderzoekers. Hij pleit voor een combinatie. Uitgangspunt en conclusie van het artikel is, dat evaluatie – vanaf de opzet – van een nieuwe werkwijze onderdeel moet zijn van de planning. Wanneer dit niet kan dient de onderzoeker gebruik te maken van niet-bedreigende analyse-technieken.

Met literatuuropgave.

60

'*Vreemdelingenummer*'.

Proces, 56e jrg., nr. 1, januari 1977 (N.).

Dit themanummer bevat zes artikelen. Achtereenvolgens worden behandeld:

- Nieuwe regels in het vreemdelingenrecht;
- Regularisatie van illegale buitenlandse werknemers;
- Het uitzettingsbeleid;

- Reclassering en de buitenlanders;
  - Buitenlandse gedetineerden in een huis van bewaring; en
  - Ervaringen van en met buitenlandse gedetineerden in Esserheem.
- Verder wordt verwezen naar een rapport van het WODC, getiteld 'Buitenlandse gedetineerden in Nederland'.

Strafrecht en strafrechtspleging

61

Del Buono, V.M. *Mental disorder: a crime.*
Canadian journal of criminology and corrections,
18e jrg., nr. 4, oktober 1976, blz. 302-318.

De behandeling van geestelijk gestoorden komt steeds meer in de belangstelling te staan en ook in het Canadese strafrechtssysteem wordt aan het onderwerp steeds meer gewicht toegekend. Met het oog hierop heeft de Canadese commissie voor rechts-hervorming een onderzoek gedaan naar de strafwetgeving ten aanzien van de procesvoering bij geestelijk gestoorden. Haar conclusie luidt, dat deze wetgeving zeer gebrekkig is en dat geestelijke gestoordheid als een misdrijf wordt bejegend. Tegenover de wetsartikelen stelt de auteur de voorstellen tot wijziging van de commissie en formuleert hij zijn eigen ideeën voor wijzigingen.

62

Dinacci, U. *Reati ministeriali, azione penale costituzionale e giurisdizione della Corte Costituzionale* (Ministeriële misdrijven, strafvervolgning en jurisdictie van het Constitutionele Hof).
La giustizia penale, 81e jrg., nr. 7, juli 1976,
blz. III 443-446 (I.).

De misdrijven waarover het hier gaat, zijn inbreuk op de grondwet, hoogverraad en machtsmisbruik, die worden begaan als ambtsmisdrijven door presidenten en ministers. Wanneer hiervan politiek gezien een negatief effect is uitgegaan of kan uitgaan, is het parlement verplicht de dader aan te klagen. Het Constitutionele Hof is competent tot berechting.

63

Joint state government commission, The. *Services to Pennsylvania's youth: findings and recommendations.*
The prison journal, 55e jrg., nr. 1, lente-zomer 1975,
blz. 35-52 (U.S.A.).

In 1973 werd in Pennsylvania een commissie ingesteld, die tot taak had alle voorzieningen die door de overheid waren opgezet ten behoeve van delinquente, verwaarloosde jongeren en ten behoeve van jongeren met psychische problemen in kaart te brengen. Dit artikel is een verkorte versie van het

derde hoofdstuk van het eindrapport van deze commissie. Achtereenvolgens worden besproken de coördinatie en de financiering van de voorzieningen. Ook gaat het artikel in op de mogelijkheden van preventie van delinquent gedrag en begeleiding en behandeling van jeugdige delinquenten buiten het strafrechtelijk systeem.

64

Kaaden, J.J. van der. *Straftoemetingsfactoren, de rechtsgelijkheid in de straftoemeting.*

Justitiële verkenningen, 21e jrg., nr. 2, 1977, blz. 4-36 (N.).

De schrijver schetst een beeld van de manier waarop de straftoemeting in de praktijk van de strafrechtspiegeling plaatsvindt. Vervolgens gaat hij in het kort in op de rechtstheorieën en rechtsbeginselen die hierbij in de loop der tijd een rol hebben gespeeld. Daarna geeft hij in het kort de verschillen in de straftoemeting aan, gevolgd door een uitgebreid overzicht van de factoren die op de straftoemeting van invloed zijn. In de slotbeschouwing gaat de auteur na, in welke richtingen gedacht kan worden bij de harmonisering van de straftoemeting in Nederland. Met literatuuropgave.

62

65

Lamanna, G. *Libertà personale dell'imputato e ordine pubblico* (Persoonlijke vrijheid van de beklagde en openbare orde).

La giustizia penale, 81e jrg., nr. 8/9, augustus/ september 1976, blz. I 275-279 (I.).

Als gronden waarop een verdachte in preventieve hechtenis wordt gehouden, noemt de nieuwe wet op de openbare orde van 1975: het belang van de instructie en speciale preventie. In 1974 heeft het Italiaanse Hoogerechtshof uitgesproken dat preventieve hechtenis tot doel heeft, de tenuitvoerlegging van een eventueel vonnis te garanderen. Wanneer men deze uitspraken zet tegenover de grondwet, die de persoonlijke vrijheid onschendbaar noemt en repressie tegenover een verdachte verbiedt, en het WvSv dat aanneemt dat iemand onschuldig is zolang geen vonnis is geweest, is preventieve hechtenis uitsluitend te excuseren op grond van de ingebrachte aanklacht, dus met het motief van de instructie: deze en een eventueel proces zijn dan immers ook in het belang van de verdachte. Motieven van speciale en generale preventie zijn volgens de auteur absoluut ongeldig.

65a

Musheno, M., D. Palumbo en J. Levine. *Evaluating alternatives in criminal justice.*

Crime and delinquency, 22e jrg., nr. 3, juli 1976, blz. 265-283 (U.S.A.).

Het strafrechtelijk systeem heeft veel doelstellingen. Bij het stellen van prioriteiten is het vaak moeilijk te

bepalen welke doelstelling moet prevaleren. In dit artikel ontwikkelen de auteurs een model dat deze keuze vergemakkelijkt en bovendien evaluatie-criteria oplevert. Centraal staan vragen als: wat zijn de gevolgen van de criminaliteit en de bestrijding van de criminaliteit voor de maatschappij als geheel en voor onderdelen van de maatschappij. De uiteindelijke doelstelling van het strafrechtelijk systeem zou volgens de auteurs moeten zijn het gelijkelijk verdelen van de lasten die de criminaliteit teweegbrengt. Met literatuuropgave.

66

Rodriguez, D. en F. Introna. *'Pericoloso per la salute pubblica': sulla necessità di una maggiore latitudine applicativa dell'art. 444 c.p.* ('Gevaarlijk voor de volksgezondheid': over de noodzaak van een grotere toepassingsruimte van art. 444 WvS).

La giustizia penale, 81e jrg., nr. 7, juli 1976, blz. I 193-204 (I.).

63

Het genoemde wetsartikel bedreigt een ieder met straf die voor voeding bestemde stoffen in bezit heeft met het oog op verkoop, ze ter verkoop aanbiedt of verspreidt, welke via een natuurlijk proces gevaarlijk zijn voor de gezondheid. Het artikel kan ruim worden toegepast, maar oorzaak en bewijs van het gevaar zijn vaak moeilijk te geven. Gezondheid moet volgens de schrijvers worden opgevat in de zin van fysiek, mentaal en sociaal welbevinden als geheel. Het WvS doelt op afwezigheid van ziekte of invaliditeit, al kent zowel de wet als de jurisprudentie ook het ruimere begrip volksgezondheid. De auteurs zijn van mening dat het grootste gevaar schuilt in het tegelijkertijd op elkaar en op de mens inwerken van allerlei op zichzelf misschien niet eens gevaarlijke stoffen, waarbij de ene mens zus reageert en de andere zo. Hieruit trekken zij de conclusie dat onbekend gelijk is aan gevaarlijk, en dat een stof gevaarlijk is zolang niet bewezen is dat hij dat *niet* is. Zij willen de rechter de ruimte geven, met art. 444 in de hand stoffen te verbieden die officieel zijn toegestaan (bijv. conserveringsmiddelen die aan levensmiddelen worden toegevoegd).

Met literaturopgave.

Criminologie

67

Bailey, W.C. *Certainty of arrest and crime rates for major felonies: a research note.*

Journal of research in crime and delinquency, 13 jrg., nr. 2, juli 1976, blz. 145-154 (U.S.A.).

In dit onderzoek is voortgebouwd op het onderzoek van Tittle en Rowe (1974) dat het zelfde doel had, maar waarvan de beperkingen zijn vermeden. Terwijl Tittle en Rowe in hun onderzoek naar het verband tussen kans om gearresteerd te worden en misdaad-

cijfers de controle-variabele 'politiemankracht per hoofd van de bevolking' niet hadden laten meetellen en tevens alleen algemene misdaadcijfers hadden gebruikt, zonder uitsplitsing op specifiek misdrijf, komt deze auteur toch ook tot de conclusie dat er een positieve correlatie bestaat tussen pakkans en afschrikkend effect. Hij is echter bovendien in staat gebleken deze correlatie per gegeven misdrijf te specificeren. Het afschrikkend effect blijkt voor instrumentele misdrijven hoger te zijn dan voor 'expressieve' (Chambliss, 1967).

68

Baker, T., F. Mann en C.J. Friedman. *Selectivity in the criminal justice system.*

The prison journal, 55e jrg., nr. 1, lente-zomer 1975, blz. 22-34 (U.S.A.).

64

De auteurs bespreken een onderzoek waarbij werd nagegaan welke factoren van invloed zijn op de kans gearresteerd, vervolgd en berecht te worden. Door middel van vragenlijsten en dossieranalyse werden gegevens verzameld over jongens tussen de 15 en 18 jaar. Deze jongens werden gerecruteerd uit drie strafinrichtingen, een vakopleiding, en een high-school. Nagegaan werd wat de geregistreerde criminaliteit was en ook werd door de jongens zelf opgegeven welke delicten zij gepleegd hadden. Het bleek dat er een grote mate van overeenstemming was tussen de groep gepakte en niet gepakte plegers van agressieve delicten. Wel bleek dat negers relatief vaak gearresteerd werden, terwijl het aantal agressieve delicten onder de negers in de onderzoeksgroep niet groter was dan onder de blanken. Ook bleek dat gezinssituatie en het vermogen abstract te denken van invloed is op de kans, gepakt te worden.

Met literatuuropgave.

69

Bergeijk, G.A. van. *Vandalisme, toenemend verschijnsel in verschillende vormen.*

Noodzaak, 25e jrg., nr. 8, december 1976, blz. 141-149 (N.).

De schrijver belicht de achtergronden en verschijningsvormen van vandalisme. Na te hebben verwezen naar studies van Cohen wijst hij erop dat vandalisme lang niet altijd moedwillig gedrag zonder betekenis is. Er is geen sprake van een bepaald persoonlijkheidstype. Het is niet zonder meer vast te stellen in welke omvang vandalisme zich in Nederland voordoet, ten eerste doordat het geen juridische categorie is en ten tweede doordat er een tamelijk groot 'dark number' bestaat. Met betrekking tot preventie merkt de schrijver op, dat de oorzaak in eerste instantie gezocht moet worden in kenmerken van de situaties en niet in de persoon van de dader(s). In deze situaties onderscheidt hij een micro-, meso- en macroniveau en concentreert zich op de vraag naar preventiemogelijkheden op microniveau; dat wil zeggen op de situatie waarin het vandalisme plaats heeft. Beperving van

de gelegenheid tot vandalistisch gedrag kan hier langs een aantal wegen bereikt worden: a) door onderhoud van kwetsbare objecten, b) door toezicht en beveiliging, c) via bouwkundige plannen en d) door gebruik van bepaalde materialen. Steeds zullen de kosten tegen de baten moeten worden afgewogen en zal tevoren een risico-analyse moeten worden verricht. Tenslotte merkt de auteur op, dat meer fundamentele benaderingen (meso- en macroniveau) evenmin uit het oog mogen worden verloren. Met literatuuropgave.

69a

Dale, M.W. *Barriers to the rehabilitation of ex-offenders.*

Crime and delinquency, 22e jrg., nr. 3, juli 1976, blz. 322-337 (U.S.A.).

65 De identiteit van een persoon en zijn of haar gevoel van eigenwaarde is vaak gekoppeld aan het beroep. Het is daarom begrijpelijk dat criminologen benadrukken dat het vinden van een nieuwe werkkring een belangrijke stap op de weg naar voorkoming van recidive kan zijn. In feite echter ondervindt een ex-gedetineerde grote problemen bij het vinden van werk. Werkgevers zijn bang voor risico's. Deze risico's zijn vaak denkbeeldig. De schrijver bespreekt de juridische obstakels die ex-gedetineerden ondervinden. De overheid geeft wat dit betreft volgens hem geen goed voorbeeld.

Met literatuuropgave.

70

Dalgard, O.S. en E. Kringlen. *A Norwegian twin study of criminality.*

The British journal of criminology, 16e jrg., nr. 3, juli 1976, blz. 213-232.

In de afgelopen 20 à 30 jaar is de veronderstelling, dat criminaliteit erfelijke componenten heeft, verdrongen door verklaringen die meer de nadruk leggen op psychologische, sociale en culturele factoren. In dit artikel wordt in aansluiting op een overzicht van de literatuur een onderzoek besproken waarbij gegevens werden verzameld over tweelingen. Van 138 tweelingen waarvan er tenminste één geregistreerde criminaliteit had gepleegd, werd nagegaan of zij één- dan wel twee-eiig waren. Ook werd vastgesteld welke vormen van criminaliteit waren gepleegd. Het bleek dat de mate van overeenstemming tussen één-eiige tweelingen nauwelijks groter was dan tussen twee-eiige tweelingen. Het belang van erfelijke factoren bij criminaliteit is dus niet groot. In een slotbeschouwing gaan de auteurs uitvoerig in op de betekenis van de resultaten.

Met literatuuropgave.

Dix, G.E. *Differential processing of abnormal sex offenders: Utilization of California's mentally disordered sex offender program.*

The journal of criminal law & criminology, 67e jrg., nr. 2, juni 1976, blz. 233-243 (U.S.A.).

Er zijn veel publicaties over het gedifferentieerd behandelen van zedendelinquenten die dreigen te recidiveren. Verschillende daarin naar voren komende bezwaren blijken na een onderzoek naar de werking van een behandelingsprogramma ongefundeerd te zijn. In het algemeen blijkt het feit dat zo'n programma beschikbaar is, de zwaarte van een strafrechtelijke veroordeling voor een groot aantal daders te verlichten. De vrijheidsbeneming duurt duidelijk korter en is minder beperkend dan een gevangenisstraf. Wel worden soms mensen in het programma opgenomen, die zonder de aanwezigheid ervan niet tot een gevangenisstraf veroordeeld zouden zijn. Andere bezwaren lijken beter gefundeerd te zijn. In de eerste plaats blijkt de uitleg van de term 'gevaarlijke zedendelinquent' niet eenduidig te zijn. Dit schept in de praktijk moeilijkheden. Het is noodzakelijk duidelijk vast te leggen welk gedrag onder welke omstandigheden een opname in het programma rechtvaardigt. In de tweede plaats blijkt de staf, die belast is met de klinische behandeling van de geestelijke gezondheid, niet in staat betekenisvolle bijdragen te leveren aan de predictie. Zo werd gevonden dat 65% van degenen, die klinisch gevaarlijk werden geoordeeld, geen gevaarlijke gewelddadige delicten pleegden toen zij zonder behandeling door de rechter in vrijheid waren gesteld. Toch moet het strafrechtssysteem voortgaan met het pogen deze gevaarlijkheid te voorspellen, waarbij men voorlopig het best gebruik kan maken van objectief en redelijk gemakkelijk vast te stellen kenmerken van de daders, zoals het gedrag van de dader in het verleden of de omstandigheden waaronder het delict is gepleegd. Het is duidelijk dat deze maatstaven onvoldoende zijn en het wetenschappelijk onderzoek moet er dan ook op gericht zijn ze te verbeteren. Dit kan alleen gebeuren door het vaststellen van de effectiviteit van programma's zoals het hier besprokene. Slechts met dit soort informatie kan op redelijke wijze de aanvaardbaarheid van speciale programma's voor delinquenten met een hoger risico worden gewaardeerd.

Met literatuuropgave.

Gunther Moor, L. *Reacties van luisteraars omtrent criminaliteit.*

Nederlands tijdschrift voor criminologie, 18e jrg., nr. 6, december 1976, blz. 296-307.

Doel van dit onderzoek was het beschrijven van meningen over misdaad en straf van radioluisteraars, die voldeden aan het verzoek schriftelijk hun oordeel te geven over een drietal uitgezonden strafzaken. De

schrijver realiseert zich dat schriftelijk reageren een indicatie is voor het hebben van extreme opinies; het bleek dan ook dat vooral mensen met sterk repressieve gevoelens hebben gereageerd. Doodstraf en levenslang werden zeer frequent als straffen voorgesteld. Vergelding en speciale preventie werden als belangrijke strafredenen aangevoerd en de oorzaken van criminaliteit werden vooral gezocht in de persoon van de dader en in het veronderstelde coulante optreden van het strafrechtelijk apparaat. Hoewel de in dit onderzoek weergegeven opinies zeker niet representatief zijn voor de hele bevolking, vreest de auteur toch dat er in Nederland een kloof is in de opvattingen over het beleid van straftoemeting tussen enerzijds justitiële autoriteiten en anderzijds grote delen van de bevolking. Als de justitiële autoriteiten serieus streven naar alternatieve sancties, zal eerst een algemene mentaliteitsverandering teweeg gebracht moeten worden. Voorlichting kan hierbij alleen effectief zijn als men op de hoogte is van de opvattingen van het publiek dat men wenst te bereiken. De voorlichter dient op deze opvattingen in te spelen teneinde enige herkenbaarheid aan zijn boodschappen te geven.

67

73

Jongman, R. en T. Schilt. *Gelet op de persoon van de verdachte* .....

Nederlands tijdschrift voor criminologie, 18e jrg., nr. 6, december 1976, blz. 273-287.

De schrijvers verrichtten een onderzoek naar het straftoemetingsbeleid van de rechter en vroegen zich daarbij af in hoeverre er op dit niveau nog sprake is van verschil in behandeling tussen jongeren uit lagere en uit hogere milieus. Het onderzoek beperkte zich tot eenvoudige diefstal en diefstal in vereniging. Bij de meting van de zwaarte van de straf werd in de eerste plaats onderscheiden naar strafsoort en strafmaat. Van de vele variabelen die in de analyse waren opgenomen, bleken er drie steeds zelfstandig samen te hangen met de strafsoort: zaken tegen 1) recidivisten, 2) werklozen en 3) mensen uit lagere milieus werden verhoudingsgewijs zwaarder afgehandeld. Zaken tegen Zuid-Molukkers en gastarbeiders bleken niet strenger te worden afgedaan dan die tegen Nederlanders, zaken tegen Surinamers wel. In de discussie spitsen de onderzoekers zich toe op de relatie sociale klasse-justitieel afhandelingsbeleid. Zij vragen zich af of de strengere afdoening van jongeren uit lagere milieus haar oorzaak soms vindt in het feit dat deze verdachten hogere bedragen hadden gestolen. Uit steekproefonderzoek hebben zij evenwel afgeleid dat dit niet het geval was. Tot slot wijzen de auteurs erop, dat zij niet hebben willen beweren, dat in de toekomst ook jongeren uit hogere sociale lagen strenger gestraft moeten worden. Eerder moeten de maatstaven die tot nu toe alleen jegens hen worden gehanteerd, algemeen gemaakt worden. Dit niet alleen uit humane overwegingen, maar ook omdat is gebleken dat strenger straffen niet effectiever is.

Junger-Tas, J. *Achtergronden van delinquent gedrag: een onderzoek naar verborgen criminaliteit in een Belgische stad.*

Nederlands tijdschrift voor criminologie, 18e jrg., nr. 5, oktober 1976, blz. 217-237.

68

De schrijfster heeft de verborgen criminaliteit onder Belgische jongeren onderzocht aan de hand van de sociale integratie van deze jongeren in de samenleving, en wel aan de hand van de vier belangrijkste sub-systemen van deze jongeren: het gezin, de school, het werkmilieu en het vrijetijdsmilieu. Voor elk van deze categorieën werden hypothesen opgesteld, die werden getoetst aan de hand van de antwoorden op de vragen gesteld d.m.v. een vragenlijst. De eerste hypothese stelde dat slechte relaties met significante personen (ouders, vrienden, leraren en baas) tot meer delinquent gedrag zou leiden. Deze hypothese werd bevestigend beantwoord, waarbij opviel dat uitgesproken delinquenten jongeren vaker in een grote groep of helemaal alleen uitgaan en dat ze vrienden hebben die al eens met de politie in contact zijn geweest. Ook de tweede hypothese, dat minder inzet in de werk- en schoolsituatie gepaard gaat met meer criminaliteit, werd bevestigd. De derde hypothese stelde dat delinquenten in conventionele systemen minder goed functioneren. Dit bleek inderdaad het geval. Uitgesproken delinquent gedrag ging samen met vaker zitten blijven, een grotere spijbelfrequentie en een hogere discipline-index. Ook de vierde hypothese, dat meer delinquent gedrag gepaard gaat met een meer afwijkend gedragspatroon, werd bevestigd. Jongeren met meer delinquenten vrienden onderscheiden zich o.m. door een hogere tolerantie tegenover delinquentie. De schrijfster besluit met te stellen dat het beginsel van de sociale integratie voor het onderzoek vruchtbaar is, en dat de leidende idee hierbij was dat zwakke integratie in de samenleving zo weinig beloning voor het individu met zich meebrengt, dat hij tegenover die samenleving steeds onverschilliger komt te staan en zich van de normen en waarden ervan steeds minder zal aantrekken. Met literaturopgave.

74a

Kraus, J. *Juvenile delinquency and the psychology of general deterrence.*

The international journal of social psychiatry, 22e jrg., nr. 2, zomer 1976, blz. 112-119.

In dit artikel wordt een onderzoek besproken waarbij getracht werd het belang van de afschrikwekkende werking van strafdreiging vast te stellen. Jongens in buurten met een hoge en jongens in buurten met een lage criminaliteit vulden vragenlijsten in waarop zij o.a. de pakkans bij een aantal delicten schatten. De angst om gepakt te worden bleek niet samen te hangen met de omvang van de criminaliteit van de buurt waarin men woonde. Met literaturopgave.

Lissenberg, E. *Criminologie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam I en II.*

Nederlands tijdschrift voor criminologie, 18e jrg., nr. 6, december 1976, blz. 288-295.

Het eerste van deze twee artikelen behandelt de activiteiten van de vakgroep strafrecht en criminologie, het tweede die van de sectie criminologie en kinderrecht. Eerstgenoemde vakgroep richt zich t.a.v. het recht niet primair op dogmatiek maar meer op de werking van het recht in het totale veld van de 'criminele politiek'. Vandaar dat men het vanzelfsprekend acht dat ook juristen criminologisch onderzoek verrichten. Er zijn diepgaande kennis-theoretische discussies gevoerd teneinde duidelijkheid te krijgen over het bestaan en het specifieke van de methodologie van de jurist en van de socioloog. Er worden kwalitatieve en kwantitatieve onderzoeken verricht, naast onderzoeken vanuit een meer historisch perspectief en werkzaamheden die gericht zijn op het 'vertalen' van relevante sociaal-wetenschappelijke onderzoeksresultaten voor juristen en anderen, met name in de beleidsinstanties. Reeds in de kandidaatsfase worden de studenten vertrouwd gemaakt met sociaal-wetenschappelijke denkbeelden. Er bestaan diverse internationale contacten. De meeste stafleden hebben nevenactiviteiten, die enerzijds bedoeld zijn om direct invloed uit te oefenen, en anderzijds doorwerken in onderwijs en onderzoek. De sectie criminologie en kinderrecht functioneert volgens Hoefnagels als een 'start- en landingsbaan' voor onderzoek. Een blijvend aandachtsveld van de sectie vormen waarschijnlijk de opvattingen van machthebbers over het recht. Een van de uitgangspunten bij een onderzoek naar de relatie tussen wonen, welzijn en criminaliteit is, dat de criminaliteit een signaal is voor sociale problemen. In 1971 zijn bepaalde structurele aspecten van de kinderbescherming geanalyseerd. Daarbij is een model opgezet dat nu gebruikt wordt voor een follow-up onderzoek. Hoefnagels beschouwt het kinderrecht als niet te scheiden van de criminologie en bovendien als onderdeel van familierecht. De wisselwerking tussen het recht en de sociale wetenschappen kan er volgens hem duidelijk in naar voren worden gebracht. Men publiceert vanuit deze sectie meer in de massamedia dan in vakbladen, daar men zo meer invloed meent te kunnen uitoefenen. Bij de colleges wordt gebruik gemaakt van film en toneel: ten eerste omdat men daarmee in dezelfde tijd veel meer kan doen dan op een hoorcollege en ten tweede omdat de gevoelsmatige ontwikkelingskant, die in het onderwijs sterk wordt verwaarloosd, meer naar voren wordt gehaald.

Lissenberg, E. *Criminologie aan de Katholieke Hogeschool Tilburg.*

Nederlands tijdschrift voor criminologie, 18e jrg., nr. 3, juni 1976, blz. 117-118.

Voor de Tilburgse sectie criminologie is maatschap-

pelijke dienstverlening een belangrijke activiteit. Deze levert mogelijkheden op voor onderwijs en onderzoek. Men verricht straatgroepenwerk dat gericht is op 'naar agressie afglijdende jongeren' want men heeft de indruk dat het bestaande club- en buurthuiswerk voor hen geen of weinig aantrekkingskracht bezit. Op deze manier wil men zowel het welzijnswerk anders gaan structureren als inzicht krijgen in de dimensies van het structurele geweld. Op verzoek van het WODC is in Tilburg een vroeghulp onderzoek verricht. De sectie criminologie bepaalt het onderzoekprogramma en informeert de sectie strafrecht daarover. Beide secties samen vormen de vakgroep strafrecht en criminologie. Criminologie is een niet-verplicht keuze- of bijvak voor rechtenstudenten, die evenwel vóór het kandidaats geheel geen sociaal-wetenschappelijke scholing krijgen. Daardoor doen zich hierbij nogal eens problemen voor. Men hoopt echter dat sociologie binnenkort een verplicht onderdeel in de kandidaatsfase van de rechtenstudie zal worden.

76a

Lundman, R.J., P.T. Mc Farlane en F.R. Scarpitti. *Delinquency prevention. A description and assessment of projects reported in the professional literature.* Crime and delinquency, 22e jrg., nr. 3, juli 1976, blz. 297-308 (U.S.A.).

70

In dit artikel geven de auteurs een overzicht van de in de literatuur beschreven pogingen delinquent gedrag te voorkomen. Slechts een klein deel van de preventie-programma's resulteert in een toegankelijke publicatie (3%). Deze publicaties zijn vaak moeilijk op te sporen. De schrijvers bespreken 25 van dergelijke publicaties, waarbij zowel opzet als resultaten van de projecten werden beschreven. De conclusie is weinig optimistisch: in geen van de besproken projecten was er sprake van een geslaagde poging delinquent gedrag te voorkomen. De gebreken van deze studies worden uitvoerig belicht.

Met literaturopgave.

76b

Maltz, M.D. *On defining 'organised crime'. The development of a definition and a typology.* Crime and delinquency, 22e jrg., nr. 3, juli 1976, blz. 338-346 (U.S.A.).

Georganiseerde misdaad is een begrip dat voor veel auteurs een verschillende betekenis heeft, met als gevolg dat ook over de ernst van het verschijnsel verschillend gedacht wordt. In dit artikel worden deze definitie-problemen besproken en wordt een typologie beschreven waarin de verschillende vormen van georganiseerde misdaad kunnen worden ondergebracht. In deze typologie wordt o.a. onderscheiden naar het doel van de misdaad: politiek of economisch, en naar de gehanteerde middelen: geweld, diefstal, corruptie, economische dwangmaatregelen, oplichting en vormen van uitbuiting.

Met literaturopgave.

Mc Intosh, M. *Thieves and fences; market and power in professional crime.*

British journal of criminology, 16e jrg., nr. 3, juli 1976, blz. 257-266.

De schrijfster gaat na welke rol helers spelen en in hoeverre helers en dieven als 'firma' samenwerken. Veel dieven gebruiken geen helers. Zij verkopen de gestolen goederen zelf of via familie; een goede samenwerking tussen heler en dief verkleint echter de risico's voor beiden. Door zijn centrale positie, het beschikken over veel informatie en contacten, is de heler vaak bijzonder invloedrijk. Zolang de heler echter geen grote geldelijke voordelen te bieden heeft zonder vergroting van het risico gepakt te worden, zal zijn positie niet overheersend worden. Met literatuuropgave.

Page, R.A. en M.K. Moss. *Environmental influences on aggression: the effects of darkness and proximity of victim.*

Journal of applied social psychology, 6e jrg., nr. 2, april-juni 1976, blz. 126-133 (U.S.A.).

De schrijvers gingen uit van de veronderstelling dat duisternis ontremmend werkt met betrekking tot agressief gedrag, en dat dus (proef-) personen grotere pijnschokken aan een slachtoffer zouden toedienen in een schemerige dan in een hel verlichte omgeving. Ook veronderstelden de auteurs dat de schokken zwaarder zouden worden naarmate toediener en slachtoffer dichter bij elkaar in de buurt gebracht werden. In een onderzoek onder 48 mannen werden deze hypothesen bevestigd. Dit doet de auteurs suggereren dat de hoeveelheid licht een belangrijk effect heeft op sociale gedragingen in het algemeen. Zij pleiten voor nadere onderzoekingen op dit gebied.

Met literatuuropgave.

Robertson, A. en R. Cochrane. *Deviance and cultural change.*

The international journal of social psychiatry, 22e jrg., nr. 2, zomer 1976, blz. 79-85.

In de afgelopen tien jaar zijn alle vormen van deviant gedrag drastisch toegenomen. Dit geldt in het bijzonder voor deviant gedrag van jeugdigen. De auteurs illustreren dit met o.a. cijfers over de toename van het aantal zelfmoorden. Een drietal verklaringen worden besproken: de persoonlijkheids-structuur van jongeren is in relatief korte tijd veranderd; de omstandigheden van de jongeren zijn veranderd of het normen- en waarden-systeem van de jongeren is gewijzigd.

Schilt, T. en R. Jongman. *Het seponeringsbeleid opnieuw bekeken.*

Nederlands tijdschrift voor criminologie, 18e jrg., nr. 5, oktober 1976, blz. 238-244.

72

De schrijvers hebben een onderzoek ingesteld naar het seponeringsbeleid van het Openbaar Ministerie. Een soortgelijk onderzoek is ook in 1968 al eens gedaan. De reden voor dit nieuwe onderzoek volgt uit het feit dat de schrijvers het als een taak van de criminologie zien om het beleid t.a.v. delinquenten kritisch te volgen. Dit houdt voor hen o.a. in dat niet mag worden volstaan met het eenmalig analyseren van dat beleid. Daarnaast wilden de schrijvers ook het beleid t.a.v. buitenlanders en bepaalde etnische groepen bekijken en nagaan of dat verschilde van het beleid t.a.v. Nederlanders. Allereerst bespreken zij de onderzoeksopzet. Ruim 6000 diefstalzaken uit 1972 werden verzameld, met een beperking in de leeftijdsklasse (18-25 jaar) en de delictsomschrijving, art. 310 (eenvoudige diefstal) en 311 (diefstal in vereniging) Sr. Daarnaast werd een elftal variabelen gekozen, die in verband met de beslissing om te seponeren of te vervolgen werden gebracht. Een belangrijk onderscheid met het onderzoek van 1968 is het onderscheid in twee categorieën van reden voor sepot: oneigenlijk sepot en beleidssepot. Tot het eerste rekenen de schrijvers 'wegens gebrek aan bewijs', 'voeging ad informandum' en 'in verband met andere straf', onder het tweede verstaan ze die sepots, waarbij de officier een volledig vrij gebruik kan maken van zijn beslissingsbevoegdheid en die tevens inhouden dat iemand verder buiten de strafrechtspleging blijft. De conclusies hebben betrekking op deze laatste groep sepots (52% van het totaal). Uit het onderzoek blijkt voor wat betreft eenvoudige diefstal, dat de belangrijkste beslissingsvariabele voor sepot de sociale status is. Tegen verdachten met een hoge status wordt tweemaal zoveel geseponerd als tegen die met een lage sociale status (resp. 57 en 30%). De tweede belangrijke variabele is de recidive. Recidivisten blijken duidelijk minder vaak een sepot te krijgen. Dezelfde resultaten gelden voor diefstal in vereniging en voor de combinatie van diefstal met andere delicten. Ten aanzien van het sepotbeleid jegens gastarbeiders en etnische minderheden komen schrijvers tot de conclusie dat er in het algemeen geen sprake is van discriminerend beleid. Met literaturopgave.

Vagaggini, M. *Il test della mano come strumento per la predizione del comportamento aggressivo* (De hand-test als instrument voor het voorspellen van agressief gedrag).

Quaderni di criminologia clinica, 18e jrg., nr. 1, januari/maart 1976, blz. 71-91 (I.).

Iedere rechter moet bij zijn vonnis een voorspelling

over het toekomstig gedrag van de veroordeelde incalculeren en daarvoor heeft hij geen objectieve criteria. De Italiaanse strafwet verbiedt psychologische onderzoeken bij verdachten. De auteur van dit artikel ziet de zogenaamde hand-test als een deugdelijk hulpmiddel en hij bepleit daarom verandering van die wet opdat het doen van tests als deze geoorloofd wordt. In onderscheid met het dier zijn bij de mens hersenen en handen sterk ontwikkeld, en zulks ook in nauwe samenhang met elkaar. Met de hand oriënteert de mens zich in de ruimte. Wagner ontwikkelde in 1962 een techniek voor diagnose en prognose, een projectie-persoonlijkheidstest, met tekeningen van handen die iets doen. Deze tekeningen moeten door de onderzochte persoon worden geïnterpreteerd. De psycholoog die het resultaat optekent en evalueert, moet de onderzochte persoon al wel kennen, en de test mag alleen worden gebruikt naast andere onderzoeken. Maar dan kan hij ook een betrouwbare indruk geven van de houding van de onderzochte tegenover diens omgeving en medemensen, inclusief zijn agressiviteit. De auteur beschrijft de test en de uitwerking en interpretatie van de verkregen resultaten nader. De hand-test is op verschillende wijze op z'n betrouwbaarheid getoetst en deze is groot gebleken.

81

Wadsworth, M.E.J. *Delinquency, pulse rates and early emotional deprivation.*

British journal of criminology, 6e jrg., nr. 3, juli 1976, blz. 245-256.

In veel recente criminologische literatuur wordt aangetoond dat crimineel gedrag vaak samen gaat met een afwijkende werking van het autonome zenuwstelsel. In andere literatuur wordt de relatie gelegd tussen affectieve verwaarlozing en delinquent gedrag. In het in dit artikel beschreven onderzoek staat de veronderstelling centraal, dat affectieve verwaarlozing bijdraagt tot atypisch functioneren van het autonome zenuwstelsel. Gegevens worden verzameld met betrekking tot 5362 in 1946 gekozen mannen en vrouwen van wie de vaders arbeiders waren. Tenminste iedere twee jaar werden gegevens verzameld. Toen de kinderen 11 jaar waren werd bij 82% de hartslag vastgesteld in een gespannen en in een ontspannen situatie. Het bleek dat de frequentie van de hartslag samenhang met de grootte van het gezin. Hoe groter het gezin, hoe lager de frequentie. Jongens waarbij één van de ouders het gezin verlaten had toen de jongens jonger waren dan 4 jaar en 2 maanden, hadden een lagere frequentie dan jongens uit volledige gezinnen. Ook bleek dat een lage frequentie het vaakst voorkwam bij jongens die later seksuele of agressieve delicten pleegden. Desondanks is affectieve verwaarlozing slechts een zeer gedeeltelijke verklaring voor criminaliteit.
Met literatuuropgave.

Wilson, J.Q. *Coping with crime.*

Criminal justice review, 1e jrg., nr. 2, herfst 1976, blz. 1-12 (U.S.A.).

De auteur bespreekt enkele objectieve en subjectieve oorzaken van de grote toename van de criminaliteit aan het eind van de zestiger en in het begin van de zeventiger jaren. Enkele van deze oorzaken zijn: een grote toename van aantrekkelijke artikelen in winkels, een afname van de werkeloosheid onder volwassenen, een zeer groot aantal jongeren in de leeftijd van 17-19 jaar en een groeiende jeugdwerkloosheid. Ook gaat de auteur in op de mogelijkheden de criminaliteit te verminderen. Het strafrechtelijk systeem heeft niet als belangrijkste doelstelling de bestrijding van de criminaliteit. Recht doen is de primaire doelstelling.

Rechtssociologie

Krohn, M. en C. Wellford. *Un'analisi statica e dinamica del reato in relazione alle 'dimensioni primarie' di alcuni paesi* (Een statische en dynamische analyse van de misdaad in samenhang met de 'primaire dimensies' van bepaalde landen).

Quaderni di criminologia clinica, 18e jrg., nr. 1, januari/maart 1976, blz. 3-30 (I.).

Het artikel betreft het effect van sociale veranderingen op de desorganisatie van samenlevingen. Nu er zo veel bekend is over ontwikkelingslanden is het mogelijk een vergelijkend onderzoek op te zetten. Maar bij het vergelijken van criminologische gegevens blijkt het gebrek aan uniformiteit in beschrijven en definiëren daarvan een groot probleem te vormen. De auteurs hebben in 1965 een statische en tussen 1960 en 1965 een dynamische analyse gedaan in een groot aantal landen, waaronder veel ontwikkelingslanden, maar weinig communistische. De 'primaire dimensies' zijn de onafhankelijke variabelen als bevolking en bruto inkomen per hoofd van de bevolking; de afhankelijke, die daartegen worden afgezet, zijn politieke oriëntering en de misdrijven diefstal en doodslag. Er blijkt in alle landen een correlatie te bestaan tussen het inkomen en diefstal. De auteurs verklaren dit verband met twee theorieën: die van de sociale controle en die van de 'gelegenheid' die het milieu zelf scheidt. Over het algemeen genomen, verandert het totale aantal misdrijven niet veel. Dit verschijnsel kan men ook weer op verschillende manieren 'verklaren', maar daarbij spelen culturele dimensies mee. Met literatuuropgave.

Gevangeniswezen

84

Beck, J.L. en P.B. Hoffman. *Time served and release performance: a research note.*

Journal of research in crime and delinquency, 13e jrg., nr. 2, juli 1976, blz. 127-132 (U.S.A.).

Een onderzoek wordt beschreven waarin van statistische methoden wordt gebruik gemaakt om vast te stellen of er verband bestaat tussen de feitelijke duur van de gevangenisstraf en meer of minder gunstig gedrag na vrijlating. Daarbij worden soort van misdrijf en achtergrondvariabelen in rekening gebracht waarvan bekend was of aangenomen werd dat ze verband hielden met gedrag na vrijlating. De bevindingen stemmen overeen met de bevindingen van andere genoemde studies, nl. dat er geen of nauwelijks verband bestaat tussen de duur van gevangenisstraf en gedrag na ontslag, als rekening wordt gehouden met geselecteerde achtergrondfactoren. Dit lijkt in strijd met de theorie dat langere straffen de individuele kans op afschrikking en resocialisering vergroten. Anderzijds wordt echter de theorie dat langere gevangenisstraffen de kans op recidivisme aanzienlijk vergroten ook niet door deze gegevens ondersteund.

75

85

Ciccotti, R. *Gli istituti penitenziari di Porto Azzurro.* (De strafinrichtingen van Porto Azzurro). Quaderni di criminologia clinica, 18e jrg., nr. 1, januari/maart 1976, blz. 93-145 (I.).

Te Porto Azzurro op het eiland Elba bevindt zich een fort dat, na een veelbewogen geschiedenis, in de vorige eeuw tot gevangeniscomplex gemaakt is voor zeer moeilijke delinquenten. De schrijver is directeur van deze inrichtingen. Na Wereldoorlog II zijn ze wel enigszins aangepast en gemoderniseerd, maar er zijn toch nog fundamentele gebreken zoals ruimtegebrek en gebrek aan arbeidsplaatsen. De inrichtingen zijn voor gedetineerden elders in Italië een schrikbeeld omdat zij die zich in een andere gevangenis misdragen erheen kunnen worden overgeplaatst. De auteur geeft een gedetailleerde beschrijving van de organisatie en de dagelijkse gang van zaken. Het geheel van de inrichting en het personeel zijn goed geïntegreerd op het eiland. Met de invoering van het nieuwe gevangenisreglement zullen er wijzigingen plaatsvinden, maar ook nu al streeft men er steeds naar, de gedetineerden optimaal op te vangen en te behandelen, zodat er meer kans is op resocialisering.

85a

Gibbons, D.C., B.D. Lebowitz en G.F. Blake. *Program evaluation in correction.*

Crime and delinquency, 22e jrg., nr. 3, juli 1976, blz. 309-321 (U.S.A.).

In de afgelopen jaren is er een toenemend aantal publicaties gewijd aan het evalueren van behandelingsprogramma's e.d. voor delinquenten. Veel van de literatuur is vrij technisch. Dit artikel geeft een overzicht van deze literatuur. In het tweede deel geven de auteurs aan op welke wijze geëvalueerd zou moeten worden. Speciale aandacht geven zij daarbij aan de hantering van 'zachte' onderzoeksmethoden.
Met literatuuropgave.

86

Klockars, C.B. *The true limits of 'the effectiveness of correctional treatment'*.

The prison journal, 55e jrg., nr. 1, lente-zomer 1975, blz. 53-64 (U.S.A.).

In dit artikel wordt de discussie besproken die is ontstaan na Martinsons artikel 'What works' en het boek van Lipton, Martinson en Wilks 'The effectiveness of correctional treatment'. De auteur deelt de mening van o.a. Palmer, die de conclusies van het onderzoek van Martinson aanvecht. Ook wijst hij op de slordige wijze van publicatie en de verschillen tussen het boek en het op het boek gebaseerde artikel.

76

Met literatuuropgave.

87

McWhorter, W.L. *Inmate identification in an institutional setting.*

Criminal justice review, 1e jrg., nr. 2, herfst 1976, blz. 81-92 (U.S.A.).

Recent onderzoek laat zien dat er in veel gevangenis sprake is van een grote groepscohesie onder de gedetineerden en een anti-houding ten opzichte van het personeel. In dit artikel wordt een onderzoek beschreven waarbij dit fenomeen werd onderzocht en werd nagegaan in welke opzichten de gedetineerden onderling verschillen. In de onderzochte gevangenis bestaan drie duidelijk te onderscheiden subgroepen gedetineerden: de 'trusties' (vertrouwelingen van het personeel met bewaarders-taken) de 'half-trusties' en de 'gun-men'. Het bleek, dat de 'trusties' zich in hoge mate identificeren met het personeel. Het artikel benadrukt het mogelijk therapeutisch effect van het systeem van 'trusties'.
Met literatuuropgave.

88

Neal, A.G., E.E. Snyder en J.K. Balogh. *Changing alienation as consequences of imprisonment.*

Criminal justice review, 1e jrg., nr. 2, herfst 1976, blz. 93-103 (U.S.A.).

Het uitzitten van gevangenisstraf brengt, dat heeft vrij veel onderzoek aangetoond, veranderingen teweeg in de attitudes en waarden van gedetineerden. In het hier beschreven onderzoek werd nagegaan wat de relatie tussen dergelijke veranderingen en de duur van

de gevangenisstraf is. Ook ras en burgerlijke staat werden als variabelen in het onderzoek betrokken. Het bleek dat, in tegenstelling tot de verwachtingen, gevoelens van vervreemding niet sterker waren bij langdurige gevangenisstraffen. De auteurs verklaren dit o.a. door te wijzen op het ook door Wheeler gevonden verschijnsel dat gedetineerden tegen het eind van hun detentie geneigd zijn de normen en waarden van de vrije maatschappij (weer) te accepteren. Verder bleken de vervreemdings-scores het hoogst voor negers en ongehuwden. Met literatuuropgave.

89

Nespoli, G. *Ciò che resta allo Stato-amministrazione dopo la legge sull'ordinamento penitenziario.* (Datgene wat overblijft voor de staatsoverheid na de wet op het gevangenisreglement)

La giustizia penale, 81e jrg., nr. 8/9, augustus/ september 1976, blz. I 253-260 (I.).

77 Voordat de nieuwe wet op het gevangenisreglement in Italië werd ingevoerd, vertegenwoordigde de directeur van de gevangenis de overheid, de macht van de staat. Nu is de tenuitvoerlegging van straffen onder de jurisdictie van de rechtbanken gebracht, in de praktijk onder de competentie van de toezichthoudende rechter. De macht van de directeur is grotendeels overgegaan op deze rechter. De schrijver is het niet eens met het feit dat ook interne regelingen van de gevangenis nu niet meer onder de competentie van de directeur vallen. Hij acht de rechter niet bevoegd en niet deskundig genoeg in deze. De rechter moet beslissen over therapieën en over veranderingen in de straf, maar de directeur dient de dagelijkse gang van zaken onder zijn verantwoording te hebben, uiteraard in overleg met de rechter. Verder houdt de overheid in elk geval de opleiding van het personeel, het beleid inzake de gevangenisarbeid en de culturele vorming van de gedetineerden onder zich.

90

Palazzo, D. *Le carceri di terra d'Otranto nella prima metà del diciannovesimo secolo* (De gevangenis in het land van Otranto in de eerste helft van de negentiende eeuw).

Rassegna di studi penitenziari, 26e jrg., nr. 2, maart/april 1976, blz. 173-188 (I.).

De auteur vervolgt zijn reeks artikelen over gevangenis in vroeger tijden. Hier beschrijft hij ze aan de hand van citaten uit de geschriften van politieke gevangenen uit de tijd van het Risorgimento. Deze geschriften zijn na de eenwording van Italië in 1870 uitgekomen, maar de schrijvers ervan hebben tijdens hun gevangenschap aantekeningen gemaakt, en het geheel moet volgens de auteur betrouwbaar zijn. De beschreven gevangenis (in het rijk van de beide Sicilië) waarin deze politieke gevangenen

samen met gewone misdadigers werden opgesloten, waren – nu ruim honderd jaar geleden – nog ware oorden van verschrikking. Afgezien daarvan betekende de detentie ook een bedreiging voor de familie en voor het bezit. De toestand in de (niet als gevangenis gebouwde) gebouwen was middeleeuws en de detentie betekende één demoraliserend geheel van lichamelijke en geestelijke kwellingen. Geen enkele overheids-, kerkelijke of particuliere instantie bekommerde zich om de gedetineerden.

90a

Roffman, R.A. en C. Froland. *Drug and alcohol dependencies in prisons.*

Crime and delinquency, 22e jrg., nr. 3, juli 1976, blz. 359-366 (U.S.A.).

Ongeveer 20 à 50 procent van de Amerikaanse gedetineerden heeft drug- of alcoholproblemen. Dit artikel geeft een overzicht van kwantitatieve gegevens over de omvang van het drug- en alcoholprobleem. Ook worden de bestaande behandelingsmogelijkheden in gevangenissen kritisch besproken. Deze mogelijkheden blijken zeer beperkt aanwezig. Wanneer men behandeling blijft zien als een geschikte reactie op verslavingen, dan dienen de mogelijkheden daartoe in gevangenissen drastisch uitgebreid te worden.

Met literatuuropgave.

91

Peters, T. *De evolutie van het regiem in het Belgisch gevangeniswezen met bijzondere aandacht voor het regiem van de centrale gevangenis te Leuven.*

Nederlands tijdschrift voor criminologie, 18e jrg., nr. 6, december 1976, blz. 313-323.

De evolutie van het Belgisch penitentiair systeem verliep in drie belangrijke fasen. De eerste periode – tot ongeveer 1920 – wordt gekenmerkt door een sterke eenheid en consistentie van penitentiaire conceptie. Men veronderstelde dat het cellulair systeem een morele verbetering van delinquenten tot gevolg zou hebben. De centrale gevangenis te Leuven was lange tijd een prototype van een dergelijk systeem. In de tweede periode krijgt de vraag naar diagnose en behandeling voorrang, onder invloed van het succes van o.a. de criminele antropologie. Het personeel der strafinrichtingen blijft in deze periode zeer ambivalent tegenover het experimenteren met gemeenschapsregiems, ook in Leuven. Na de tweede Wereldoorlog echter groeit er in de derde periode een penitentiair beleid dat vooral gericht is op het ongedaan maken van de inhumane uitlopers van een al te ongedifferentieerd cellulair systeem. Recente moeilijkheden, vooral in de centrale gevangenis van Leuven, hebben het schrijnend gebrek aan een duidelijke beleidsvisie die over de oude tegenstellingen heengaat, scherp aan het licht gebracht.

Met literatuuropgave.

Reclassering

92

Zivan, M. *A rehabilitation model for juvenile offenders.*

The prison journal, 55e jrg., nr. 1, lente-zomer 1975, blz. 4-21 (U.S.A.).

Ondanks het feit dat reeds 75 jaar pogingen in het werk worden gesteld jeugdcriminaliteit te voorkomen en delinquente jeugdigen te resocialiseren, neemt de jeugdcriminaliteit schrikbarend toe. Na een historisch overzicht te hebben gegeven van het strafrecht voor jeugdigen, bespreekt de auteur de volgens hem te beperkte alternatieven waarover een kinderrechter kan beschikken. In het tweede deel van het artikel wordt een 'rehabilitatie-model' beschreven. Jeugdige delinquenten dienen door een algemeen centrum voor geestelijke volksgezondheid begeleid te worden op een geïndividualiseerde, continue, democratische en realistische wijze. Deze begeleiding moet gericht zijn op alle aspecten van de problematiek van de jongeren. Aan het slot van het artikel gaat de schrijver in op de wijze waarop deze begeleiding ingevoerd kan worden en de relaties tot het strafrechtelijk systeem. Met literatuuropgave.

79

Psychiatrische zorg

93

Modlin, H.C. *Psychiatric diagnosis and the law.*

Bulletin of the Menninger clinic, 40e jrg., nr. 5, september 1976, blz. 549-558 (U.S.A.).

Het begrip diagnose wordt in verschillende menswetenschappen gebruikt en roept problemen op van uiteenlopende aard. In de medische wetenschap heeft het begrip diagnose veel betekenissen er er zijn variaties mogelijk. Daarom pleit de auteur ervoor, modellen te onderscheiden. Bij werkers in de geestelijke gezondheidszorg vonden Siegler en Osmund acht modellen. Bij de rechterlijke macht zijn hier-tegen nogal wat bezwaren gemaakt. Men vindt de conclusies vaag, weet niet welke betekenis gehecht moet worden aan een verklaring en acht de prognoses onbetrouwbaar. Men is op de hoogte van de werkwijze van artsen, men weet hoe binnen het medisch model conclusies worden getrokken en verwacht van psychiaters een vergelijkbare werkwijze. In de rechtspraktijk is het medisch model van aanvullende waarde. Vaak gaat het erom het bestaan van geestesziekte bij een verdachte aan te tonen; de aard en gevolgen van de geestesziekte zijn van minder belang dan het bestaan ervan. De schrijver ziet ook als een bezwaar dat de diagnose niet hetzelfde doel beoogt bij rechtswetenschap en psychiatrie. Aan het eind van het artikel noemt hij een aantal manieren voor de psychiater om een positieve relatie op te bouwen met de justitie. Met literatuuropgave.

Kinderbescherming

94

I gruppi distrettuali degli operatori minorili: a che punto sono? (Districtsgroepen van jeugdwerkers: op welk punt zijn ze?)

Esperienze di rieducazione, 22e jrg., nr. 4, oktober/december 1975, blz. 136-140 (I.).

Een groep uit l'Aquila geeft haar bevindingen naar aanleiding van een onderzoek bij 40 kinderen (34 jongens en 6 meisjes) tussen 12 en 17 jaar, die in de afgelopen 5 jaar in het gebied van Vasto zijn behandeld wegens crimineel of onaangepast gedrag. Hiervan hebben er 12 in voorarrest gezeten en 15 in een heropvoedingsinrichting. Er wordt aandacht besteed aan de gezinnen van herkomst en geconcludeerd dat hier *altijd* de oorzaak ligt van het wangedrag van de kinderen. Het is ook onjuist de kinderen voor een bepaalde periode er uit te halen en hen er later in te laten terugkomen zonder dat er aan het milieu iets is gedaan. De affectieve banden met het gezin moeten in de meeste gevallen niet worden verbroken. Is het werkelijk noodzakelijk dat een kind uit zijn milieu weggaat, dan is een goed pleeggezin te verkiezen boven een inrichting. Maar dat ontslaat de samenleving niet van de verplichting de gezinnen van herkomst te helpen. Om dit alles mogelijk te maken, dient het hele systeem van sociale hulpverlening te worden herzien, ook wat betreft de wetgeving.

80

95

Latrofa, V. Contenuti e prospettive per un processo formativo nel settore della rieducazione. (Inhoud en perspectieven voor een vormingsproces in de sector van de heropvoeding)

Esperienze di rieducazione, 22e jrg., nr. 4, oktober/december 1975, blz. 157-170 (I.).

Om met onaangepaste jongeren iets te kunnen bereiken, dient de orthopedagoog hun herkomst, omstandigheden en gemoedstoestand zeer goed te kennen, evenals hun leefwereld en hun taal. In zijn beroep en als mens moet hij aan zeer hoge eisen voldoen en over allerlei mogelijkheden, materiaal en hulpbronnen kunnen beschikken. Functionarissen van sociale dienstverleningsorganisaties dienen om de orthopedagoog bij te staan, naast hun gewone werk tevens de zorg voor het milieu van de pupillen op zich te nemen; zij kunnen dan ook preventief werken. Medische diensten, diensten voor arbeidsbemiddeling en overheden en instanties op plaatselijk, regionaal, landelijk en internationaal niveau kunnen evenzeer een belangrijke bijdrage leveren.

Politie

96

Angell, J.E. *Organizing police for the future: an update of the democratic model.*

Criminal justice review, 1e jrg., nr. 2, herfst 1976, blz. 35-51 (U.S.A.).

De traditionele bureaucratische politieorganisatie kan verantwoordelijk gesteld worden voor problemen met betrekking tot de relatie politiegemeenschap, het moreel en de coördinatie binnen en tussen korpsen. In dit artikel gaat de auteur nader in op wat hij noemt een 'democratisch model'. In de wijze van organisatie van de politie dient tot uiting te komen dat de politietaak samenhangt met (andere) hulpverlenende organisaties. Ook pleit de auteur voor meer openheid in de organisatie en versterking van stafafdelingen. Aan het slot van het artikel wordt aangegeven hoe het nieuwe model ingevoerd zou kunnen worden.

Met literatuuropgave.

97

Fijnaut, C. *De opbouw van het Nederlandse politiewezen (II).*

Nederlands tijdschrift voor criminologie, 18e jrg., oktober 1976, blz. 248-257.

In een vorig artikel beschreef de auteur de situatie van het politiewezen vòòr, tijdens en na Wereldoorlog II en besprak hij de rapporten waarin de uitgangspunten van het politiewezen zijn vervat (zie excerpt nr. 489 in J.v. nr. 9/1976). In dit tweede artikel gaat de schrijver in op het ministeriële standpunt bij de parlementaire behandeling van de Politiewet van 4 juli 1957 en op dit standpunt in de reorganisatievoorstellen van 1969 en van 1973 tot 1975. Op grond van de onderzochte documenten heeft de schrijver zich een beeld gevormd van de grondslagen en de wijze waarop het politiewezen na W.O. II in de Nederlandse maatschappij werd/wordt opgebouwd. Hij vat dit beeld in enkele stellingen samen: 1) het politiewezen wordt niet gebaseerd op een analyse van de structuur en de problemen van de samenleving en van de behoeften van de bevolking; 2) de positie van de politie in het staatsbestel is de resultante van machtsstrijd binnen dit bestel zelf en 3) de rol van de politie wordt nauwelijks geëxpliciteerd.

Met literatuuropgave.

98

Hoorn, H.P.G. *Oordelen over de politie.*

Algemeen politiebld, 125e jrg., nr. 15, 17 juli 1976, blz. 379-385 (N.).

Aan het Zuidnederlands Instituut voor Gemeentepolitie-opleiding te Heerlen werd een onderzoek verricht om erachter te komen wat voor beeld de burger van de politie heeft en hoe hij denkt over de

wederzijdse relatie burgerij-politie. Hiertoe werden honderd mensen aangesproken door niet geuniformeerde leerlingen van het instituut en mondeling ondervraagd. Bij de ondervraagden bleek in het algemeen een positieve houding tegenover de politie te bestaan. Wel vond de meerderheid dat bij ordeverstoringen harder zou moeten worden opgetreden en dat de politie gewapend dient te blijven. Volgens relatief veel ondervraagden dient de politiefunctaris objectiever te oordelen en moediger te zijn dan hij nu wordt geacht te zijn. In het beroepsprofiel kregen die eigenschappen de nadruk, die bij een sociaal dienende functie passen. De schrijver waarschuwt ervoor dat de uitkomsten van het onderzoek niet als harde waarheden mogen worden gehanteerd. Hij karakteriseert het onderzoek als verkennend en niet-representatief voor de Nederlandse situatie. Gedetailleerder sociaal-wetenschappelijk onderzoek acht hij noodzakelijk.

99

McGeorge, J. en J.A. Wolfe. *A comparison of attitudes between men and women police officers: a preliminary analysis.*

82

Criminal justice review, 1e jrg., nr. 2, herfst 1976, blz. 21-33 (U.S.A.).

Onderzoek naar gedrag en houdingen van de politie heeft laten zien dat er duidelijk sprake is van een 'beroepscultuur'. Dit onderzoek betreft echter steeds mannen. In dit artikel wordt een onderzoek beschreven waarbij de achtergrond, opleiding, houding ten opzichte van het werk en ten opzichte van vrouwenemancipatie van 27 vrouwelijke en 22 mannelijke agenten werd vergeleken. Wat betreft houdingen ten opzichte van het werk bleken mannen en vrouwen sterk overeen te stemmen. Tegenover de vrouwenemancipatie bleken de vrouwen echter positief en de mannen negatief te staan. Ook bleek dat het gevoel van solidariteit met collega's bij mannen sterker was dan bij vrouwen. Met literatuuropgave.

100

Prone, G. *Impronte digitali: legge e tecnica* (Vingerafdrukken: wet en techniek).

La giustizia penale, 81e jrg., nr. 5, mei 1976, blz. I 155-160 (I.).

Iedere mens heeft zijn eigen vingerafdrukken, dat wil zeggen dat ze bij iedereen verschillend zijn. De auteur beschrijft wat vingerafdrukken zijn, waaruit ze bestaan, en met welke methoden ze kunnen worden gemeten, geclassificeerd, geïdentificeerd en in databanken opgeslagen. Wanneer bij dit alles wetenschappelijk betrouwbare criteria worden gehanteerd, gelden vingerafdrukken in het strafproces als bewijs. De techniek van de elektronica heeft de mogelijkheden van het gebruik ervan aanzienlijk vergroot, maar het blijft altijd de mens die de gegevens moet hanteren en duiden. Bij een optimale verwezenlijking is de methode betrouwbaar en niet duur.

Price, B.R. *Police administrators' ambivalence toward professionalism.*

Criminal justice review, 1e jrg., nr. 2, herfst 1976, blz. 13-20 (U.S.A.).

Sinds ongeveer 1920 presenteert de politie zich in toenemende mate als een professionele organisatie bestaande uit personen met gespecialiseerde kennis en vakbekwaamheid. In feite echter is men in politiekriegen huiverig de consequenties van een professionele organisatie te aanvaarden. Dit zou o.a. betekenen dat de individuele politieman meer autonomie zou krijgen. De auteur benadrukt de voordelen voor de politieorganisatie van professionalisering. De plaats van de politie in de maatschappij wordt duidelijker en de produktiviteit en tevredenheid met het werk groter.

Met literaturopgave.

Santamaria, B. *L'attività di polizia giudiziaria nell'attuale contesto processuale e nei principi fondamentali della Costituzione.* (Het werk van de recherche in de huidige proces-context en in de fundamentele principes van de grondwet)

La giustizia penale, 81 jrg., nr. 8/9, augustus/ september 1976, blz. I 280-287 (I.).

Het opsporingswerk van de recherche kan altijd in conflict komen met enige grondrechten van de mens: de vrijheid van zijn persoon en zijn domicilie. Wanneer dit gebeurt, dient het ook te worden gemotiveerd, gelegitimeerd en met waarborgen omgeven, d.w.z. alleen bij betrapting op heterdaad en bij vlucht. Bij het afnemen van een eerste verhoor, een andere taak van de recherche, is het noodzakelijk dat de ondervraagde persoon zich mag laten bijstaan door een advocaat. Tijdens dit verhoor moet de ondervraagde zich fysiek en moreel vrij voelen en ook volledig worden ingelicht. Alleen bij wettelijke noodzaak en urgentie en na overleg met het OM mag de recherche een dergelijk verhoor afnemen. De verschillende taken van de recherche – speurwerk, verhoren, getuigen horen – vormen het begin van de procedure; ze liggen tussen administratieve maatregel en instructie in. De auteur noemt bij al deze regelingen de artikelen uit de Italiaanse strafwet waarop ze zijn gegrond.

Drugs

Erickson, P.G. *Deterrence and deviance: the example of cannabis prohibition.*

The journal of criminal law & criminology, 67e jrg., nr. 2, juni 1976, blz. 222-232 (U.S.A.).

Veel onderzoek van het strafrechtssysteem vanuit de sociale wetenschappen richt zich op de afschrikking. Als bezwaar tegen dit soort onderzoek wordt ingebracht dat het uitgaat van de geregistreerde criminaliteit. De auteur poogt met het hier beschreven onderzoek deze bezwaren te ondervangen. Hij gaat na, of cannabisgebruikers zich door de zekerheid van arrestatie, zoals zij deze zelf schatten, of door de zwaarte van de opgelegde straffen zouden laten afschrikken. Hiervoor werd gedurende elf weken in Toronto een steekproef getrokken uit de wegens cannabisbezit veroordeelden. Van hen werd o.a. vastgesteld welke sanctie werd opgelegd, hoe lang en hoe vaak cannabis werd gebruikt, hoe groot zij hun pakkans schatten en of zij hun cannabisgebruik in de toekomst zouden voortzetten. De uitkomsten van het onderzoek geven aan dat zwaardere straffen of een groter geschatte pak- en straffkans niet tot gevolg hebben dat de waarschijnlijkheid, dat de onderzochte groep veroordeelde cannabisbezitters in de toekomst cannabis zal gebruiken, vermindert. De invloed van de geschatte pakkans bleek zelfs tegengesteld aan wat verwacht mocht worden op grond van de afschrikkingstheorie. De waarschijnlijkheid van voortgezet cannabisgebruik werd het best voorspeld door intensiteit van het gebruik in het verleden en in mindere mate door de aanvangsleeftijd van het gebruik en het hebben van veroordeelde vrienden. De eerste implicatie van deze resultaten is dat het afschrikkingmodel aangepast dient te worden door middel van verder onderzoek naar de afschrikkende werking van sancties bij verschillende typen delicten. In de tweede plaats wordt de afschrikkende werking van het strafrecht inzake cannabisgebruik overgewaardeerd. Andere factoren dan de strafwet bepalen waarschijnlijk in grotere mate of mensen wel of niet gaan gebruiken. Tenslotte moeten de kosten, die het strafrechtelijk vervolgen met zich mee brengt, in het oog worden gehouden. Het is de vraag of strafrechtelijk optreden tegen deze vorm van druggebruik gerechtvaardigd is indien de afschrikkende werking ervan empirisch niet kan worden aangetoond.

Met literaturopgave.

104

Reasons, C.E. *Images of crime and the criminal: the dope fiend mythology.*

Journal of research in crime and delinquency, 13e jrg., nr. 2, juli 1976, blz. 133-144 (U.S.A.).

Aansluitend op Lindesmith, die reeds in 1940 wees op de sprookjes die opgeld deden over de drugverslaafde als een slecht en verdorven figuur, is een empirisch onderzoek gedaan naar de wijze waarop bepaalde lezerskringen door hun publiciteitsmedia (drukkers) over de drugverslaafde worden geïnformeerd. Daartoe werd materiaal geanalyseerd afkomstig uit drie bronnen: 1) Reader's Guide to periodical literature (1890-1970) (populaire literatuur); 2) International Index (1907-1970) (wetenschappelijke literatuur; en 3) U.S. Federal

Narcotics Bureau's Annual Report (1930-1967) (belangengroep). De analyse richtte zich op het voorkomen van de volgende vijf mythes en de wijze waarop erop werd voortgeborduurd: 1) De drugverslaafde is een gevaarlijke misdadiger. 2) De drugverslaafde is zedelijk ontaard. 3) De drugslijter probeert niet-gebruikers over te halen. 4) De druggebruiker zelf doet dat ook. 5) De drugverslaafde gebruikt drugs vanwege zijn minderwaardige en abnormale persoonlijkheid. Onder meer bleek het Federal Bureau of Narcotics de meest fervente verspreider van deze mythologie te zijn. De twee andere bronnen komen echter ook niet bepaald gunstig voor het voetlicht. De onderzoeker besluit zijn met verschillende tabellen geïllustreerde rapport met de aan criminologen gerichte aanbeveling, te letten op de visie van degenen die het beleid bepalen, hoe zij hun standpunt vormen, daaraan vasthouden en weer wijzigen. Tot beter begrip van de sociale werkelijkheid van de sociale problematiek is verder onderzoek nodig naar de wijze waarop opvattingen over sociale problemen door de massamedia worden verspreid.

Met literatuuropgave.

85

105

Schrammeyer, F. *De heilzame dictatuur voor verslaafden op de Emiliehoeve.*

Welzijnsweekblad, 1e jrg., nr. 12, blz. 14-20 (N.).

Dit is een beschrijving van de structuur en werkwijze van een tehuis voor drugverslaafden. Men leeft er gedurende langere tijd in een commune met strenge regels. Het eigenlijke artikel wordt gevolgd door informatie over soortgelijke centra – ook Emiliehoeve genaamd – in Rotterdam en Loosduinen. Tot slot volgt een verslag van een bewoonster over haar verblijf op de Emiliehoeve.

106

Weiner, R.I. *Shifting perspectives in drug-abuse policy.*

Crime and delinquency, 22e jrg., nr. 3, juli 1976, blz. 347-358 (U.S.A.).

Sinds de aanname van de 'narcotic addict rehabilitation act' in 1966 heeft het federale beleid in de Verenigde Staten een andere wending genomen. Er werden pogingen ondernomen om alternatieven te vinden voor het tot dan toe gevoerde beleid van het opleggen van straffen. Tijdens de Nixon regering kwam er weer nadruk te liggen op methadon-behandeling, teneinde het plegen van delicten te voorkomen. De wetgeving uit de jaren 1972-1973 weerspiegelt het verlangen het behandelings-model en het model van sociale controle te verenigen. Aan het slot van het artikel gaat de auteur in op de vrijwilligheid bij de behandeling en de voordelen van heroïne-verstrekking aan die verslaafden die een behandeling weigeren.

Met literatuuropgave.

Boekwerken

Over de adressen der bibliotheken waarbij de genoemde publikaties ter inzage kunnen worden gevraagd, kunnen inlichtingen worden ingewonnen bij het Wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum, Sir Winston Churchillaan 366, Rijswijk (Z.-H.), tel. 949383, toestel 143/144.

86

Adler, F. *Sisters in crime; the rise of the new female criminal; in collab. with H.M. Adler and H. Levins.* New York etc., McGraw-Hill, 1975.

Auerbach, J.S. *Unequal justice; lawyers and social change in modern America.* New York, Oxford University press, 1976.

Beleidsvraagstukken gevangeniswezen; zitting 1976-1977.
's-Gravenhage, Tweede Kamer der Staten-Generaal, 1976-1977.

Buckenberger, H.U. *Strafrecht und Umweltschutz; Möglichkeiten und Grenzen.* Tübingen, Mohr (Siebeck), 1975.
Juristische Studien, 58.

Buikhuisen, W., T.R. Drost en T.R.E. Schilt. *Het gezicht van de onverdraagzaamheid; analyse van factoren die aan onverdraagzaamheid ten grondslag liggen.* Assen, van Gorcum, 1976.

Commentaar van de Vereniging van Reclasseringsinstellingen (VvRi) op de nota Beleidsvraagstukken gevangeniswezen 1976.
's-Hertogenbosch, Vereniging van Reclasseringsinstellingen, 1976.

Crime and criminal justice; issues in public analysis; ed. by J.A. Gardiner and M.A. Mulkey. Lexington, Mass, etc., Heath, 1975.
Policy studies organization series, 5.

Crimes, victims and justice; met medew. van G. Tartaglione, H. Schüler-Springorum, H. Maisch et al. Lexington, Mass, etc., Lexington books, 1975.

Dieckmann, R. *Das Bild des Zuhälters in der Gegenwart*; Erscheinungsformen und Möglichkeiten der Bekämpfung.
Wiesbaden, Bundeskriminalamt, 1975.
Schriftenreihe des Bundeskriminalamtes, 1.

Dorey, M.A., and G.J. Swidler. *World police systems; a factual text*.
Boston, Mass., Northeast university press, 1975.

Dijksterhuis, F.P.H. and O.J.A. Janssen. *Plegers van een overval; een eksploratieve studie naar de achtergronden van vijftig plegers van een roofoverval*.
Groningen, Kriminologisch Instituut Rijksuniversiteit Groningen, 1976.

Edelhertz, H., and G. Geis. *Public compensation to victims of crime*; publ. in coöperation with Battelle human affairs research centers.
New York etc. Praeger, 1975.

Entwurf eines Gesetzes zur Regelung der Betriebsjustiz; in Zusammenhang mit dem Alternativ-Entwurf eines Strafgesetzbuches vorgelegt von einem Arbeitskreis deutscher und schweizerischer Strafrechtslehrer; bearb. von G. Arzt, A. Eser, G. Grünwald et al.
Tübingen, Mohr (Siebeck), 1975.
Recht und Staat, 447/448.

Fälle zum Wahlfach Kriminologie, Jugendstrafrecht, Strafvollzug; mit einer Einführung in das Studium dieser Wahlfachgruppe; hrsg. von H. Jung.
München, Beck, 1975.

Foregger, E., und E. Serini. *Strafgesetzbuch (StGB)*; 3. erw. Aufl. Wien, Manzsche, 1975.

Geilen, G. *Euthanasie und Selbstbestimmung*; juristische Betrachtungen zum 'Recht auf den eigenen Tod'.
Tübingen, Mohr (Siebeck), 1975.
Recht und Staat, 446.

Gast. W. *Rechtserkenntnis und Gewaltstrukturen*; Metatheorie der institutionellen Wirklichkeit.
Berlin, Duncker & Humblot, 1975.
Schriften zur Rechtstheorie, H. 46.

Hagoort, G., J.W. Wabeke en J. Withagen. *Strafrecht, moeilijkheden?*; een boekje over politie en verdachten en over misdaad en straf.
Utrecht, Wetswinkels enz., ca. 1976.

Langen, M. de. *Het strafrecht en de jeugd*.
Utrecht, Werkverband integratie jeugdwelzijnswerk in Nederland (W.I.J.N.) enz., ca. 1976.

Mednick, S.A. *Proceedings of the 11th International symposium on criminology; the biological model* (part. II).

Sao Paulo Brasil, International center for biological and medico-forensic criminology, 1975.

Porte, A.E. de la. *De telastlegging in strafzaken.*

Arnhem, Gouda Quint, 1976.

Proefschrift R.U. Leiden.

Report, The, *of the Commission of inquiry relating to public complaints, internal discipline and grievance procedure within the Royal Canadian mounted police.*

Ottawa, z.uitg., 1976.

Sparrow, J. *Diary of a delinquent episode.*

London etc., Routledge & Kegan Paul, 1976.

Stolwijk, S.A.M. *Het onderzoek ter terechtzitting in strafzaken.*

Arnhem, Gouda Quint, 1976.

Proefschrift R.U. Leiden.

88

Simon, R.J. *Women and crime.*

London enz., Lexington books, 1975.

Teitler, G. *Toepassing van geweld; sociologische essays over geweld, verzet en militaire organisatie.*

Meppel, Boom, 1975.

Teksten sociologie.

Trial, The, *of Beyers Naude; christian witness and rule of law; ed. by the International commission of jurists, Geneva; pref. by Lord Ramsey of Canterbury; introd. by R. Birley; legal background by A.N. Allot.* London etc., Search press etc., 1975.

'Tuchtrecht' voor *journalisten? voetballers? advocaten? politie? medici? militairen?; met medew. van G.E. Langemeijer, G.A.I. Schuyt, A. Wassing et al.* Zwolle, Tjeenk Willink, 1975.

Boekenreeks NJB, 2.

Use, The, *of imprisonment; essays in the changing state of English penal policy; ed. by S. McConville.*

London etc., Routledge & Kegan Paul, 1975.

Vonhögen, H.P. *Vreemdeling en strafrecht; een beknopte handleiding voor rechtspraktijk en onderwijs.*

Deventer, Kluwer, 1976.

Redactie

drs. G. A. van Bergeijk

drs. M. W. Bol

mr. M. R. Duintjer-Kleijn

Wetenschappelijk onderzoek- en
documentatiecentrum

Plein 2b, 's-Gravenhage

Voor inlichtingen en adreswijzigingen

Telefoon 94 93 83, toestel 138

Druk

Staatsdrukkerij 's-Gravenhage

Opname in dit blad betekent niet, dat de inhoud van het artikel het standpunt van de Minister van Justitie weergeeft. Het wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum wil slechts uw aandacht vestigen op hetgeen in de vakliteratuur leeft.